

UPPSÖKANDE SOCIALT ARBETE

FÄLTSEKRETERARNAS
ARBETE OCH ERFARENHETER
I LYSEKILS KOMMUN

Ann Liss

Rapport i
korthet

Föreliggande rapport beskriver en studie av uppsökande socialt fältarbete i Lysekils kommun. Studien genomfördes mellan 2016 och 2018 i syfte att få fördjupad förståelse för fältsekreterarnas möjligheter och begränsningar i det uppsökande och förebyggande arbetet med ungdomar. Frågeställningarna fokuserade på interaktionen mellan fältsekreterarna och ungdomarna, till exempel i vilka miljöer de träffas, hur fältsekreterarna gör för att få kontakt och vilken betydelse kontakten kan få.

Fältsekreterarnas egna erfarenheter av och tankar kring sin yrkespraktik ligger till grund för studien. Som datainsamlingsmetod har forskarstyrd dagbok och dagboksintervjuer använts.

Tidigare forskning visar att uppsökande socialt fältarbete många gånger når medborgare som andra professionella aktörer inte når lika lätt. Arbetet ger också ett viktigt bidrag till lokalsamhället genom att samla in kunskap om utsatta ungdomar och ungdomsmiljöer. Fältsekreterarna kan sägas ha flyttat ut ur sitt kontor och in i de offentliga miljöer där ungdomar vistas. Dock utan möjlighet till myndighetsutövning eller tvingande eller kontrollerande insatser, då det är frivilligt för ungdomarna att ha kontakt med dem. En sådan så kallad exit-relation, vilken innebär att målgruppen när som helst kan avvisa fältsekreterarnas närmanden, ställer särskilda krav på fältsekreterarnas kompetens och förmåga att bidra till socialt förändringsarbete med respekt för ungdomarnas autonomi och integritet.

I ekonomiskt kärvarare tider är det uppsökande sociala arbetet många gånger en verksamhet som prioriteras ner, då effekter och resultat är svåra att mäta på kort sikt – de måste ses i ett långt samhälls-ekonomiskt perspektiv.

FÖRFATTARE

Ann Liss är adjunkt i socialt arbete vid Högskolan Väst och verksam inom den barn- och ungdomsvetenskapliga forskningsmiljön (BUV). Hennes nuvarande forskningsintresse rör uppsökande och förebyggande socialt arbete riktat mot barn och ungdomar. Ann undervisar framför allt i ämnet socialt arbete på programmet socialpsykiatrisk vård samt på socialpedagogiska programmet på Högskolan Väst, med ett särskilt intresse för psykisk ohälsa kopplat till barn, unga och unga vuxna.

VETENSKAPLIG MENTOR

Anette Bolin är docent i socialt arbete vid Högskolan Väst och aktiv i den barn- och ungdomsvetenskapliga forskningsmiljön (BUV).

Resultatet av denna studie pekar på att ungdomar efterfrågar fältsekreterarnas närvaro i lokalsamhället, och att fältsekreterarna uppfattar att de genom sitt relationsskapande arbete bidrar till att ungdomar utvecklas i positiv riktning. Studien visar också att det uppsökande sociala arbetet behöver utgå ifrån tre F: frihet, förutsättningslöshet och frivillighet.

INNEHÅLL

Bakgrund	4
Om uppsökande socialt arbete: Vem har ansvar?.....	4
Vem arbetar med uppsökande socialt arbete i sin profession?.....	5
Teoretiska utgångspunkter	6
Forskning om uppsökande socialt arbete riktat mot ungdomar.....	6
Teoretiska perspektiv och begrepp.....	10
Metod	12
Studiens frågeställningar.....	12
Datainsamling.....	12
Resultat	14
Utan relation, inget socialt förändringsarbete.....	14
Vikten av att bli igenkänd och få legitimitet.....	15
Förhållningssättets betydelse.....	24
Handlingsutrymme.....	27
Reflektioner kring framtida utmaningar	29
Referenser	31

BAKGRUND

L iksom flertalet kommuner i Sverige behöver Lysekils kommun ständigt anpassa sina resurser i förhållande till såväl gamla som nyidentifierade behov för att motverka social exkludering hos medborgarna (Knutagård 2013, Levin 2013, Linde & Svensson 2013, Lindkvist m.fl. 2014, Petersson & Davidsson 2016). I linje med kravet på ständig anpassning fattade kommunfullmäktige 24 mars 2011 beslut om en särskild barn- och ungdomspolitisk satsning med syftet att ”förbättra förutsättningarna för barn och ungas uppväxtvillkor i Lysekil genom en verksamhet med bättre samordning, kvalitet och långsiktighet” (Lysekils kommun 2015).

Ett resultat av projektet är inrättandet av en förebyggande enhet i kommunen. För att möjliggöra det beslutade kommunfullmäktige 2014 att avsätta cirka två miljoner kronor per år under 2015, 2016 och 2017. Sedan juli 2015 är den nya förebyggande enheten – med ett särskilt ansvar för barn, unga och deras familjer i Lysekils kommun – igång.

Inom förebyggande enheten ryms vid tiden för studien fyra tjänster, jämnt fördelade på två verksamheter. Den ena verksamheten, *Familjens hus*, öppnade i oktober 2015: ”Familjens hus är en mötesplats för föräldrar och barn i åldern 0–6 år och finns till för hela Lysekils kommun. Här finns det öppen förskola, familjeförskola och föräldrautbildningar. Familjens hus fungerar också som en samlings- och mötesplats för andra som arbetar med föräldrar och barn i kommunen, exempelvis mödravården och barnavårdcentralen. [...] På Familjens hus finns alltid någon att prata med och du kan få stöd och vägledning i din föräldraroll” (Lysekils kommun 2018).

Under uppbyggnaden av Familjens hus identifierades ett vidare behov och idag finns en politisk ambition att verksamheten fördjupar samverkan med andra myndigheter och dess aktörer. Det finns också en politisk vilja att samla kompetens och utveckla verksamheten mot något som kan liknas vid en familjecentral, så förutom öppen förskola, familjeförskola och föräldrautbildning erbjuds även mödrahälsovård (BMM) och barnhälsovård (BVC) samt socialtjänst.

Den andra verksamheten i förebyggande enheten utgörs av två fältsekreterare som sedan mitten av augusti 2015 arbetar med uppsökande socialt arbete mot barn och unga i åldrarna 13–19 år. Det är detta

uppsökande sociala fältarbete som studien bakom denna rapport särskilt intresserat sig för.

Om uppsökande socialt arbete: Vem har ansvar?

Ander m.fl. (2005) skriver att ”socialt fältarbete är en metod för att uppfylla de ambitioner om förebyggande arbete som finns i socialtjänstlagen” (a.a. s. 14). Socialnämnden och socialtjänsten i Sveriges alla kommuner bär ansvaret att bedriva både förebyggande och uppsökande arbete, vilket alltså regleras i socialtjänstlagen (SoL 3 kap.). Det innebär bland annat att socialnämnden ska säkerställa att socialtjänsten upplyser medborgarna om vad de kan erbjuda kommuninvånarna (SoL 3 kap. 1–4 §). Socialnämnden ska också se till att det finns rutiner för att ”förebygga, upptäcka och åtgärda risker och missförhållanden inom socialtjänstens verksamhet rörande barn och unga” (SoL 3 kap. 3a §) och även när det gäller att motverka missbruk av alkohol och droger finns ett ansvar (SoL 3 kap. 7 §). Till det har socialnämnden ett tydligt uppdrag att *samverka* med andra aktörer i det uppsökande och förebyggande arbetet.

Vad som inte är reglerat är *hur* arbetet ska genomföras. Hur kommunerna har valt att organisera verksamheten ser därför olika ut beroende på bland annat kommunstorlek och lokala behov kopplade till målgruppen. Det finns ingen enhetlig definition som fångar in det uppsökande sociala arbetet, och inte sällan används andra begrepp – som till exempel *främjande arbete*, *prevention*, *promotion* och *preventivt arbete* – mellan vilka det råder en slags rörlig definitionsgräns (Persson & Svensson 2006). I denna studie tas stöd av Anderssons (2010) definition, framtagen med stöd av både nationell och internationell forskning, med vilken han försöker beskriva arbetet så kontextuellt fritt som möjligt: ”Uppsökande arbete är en kontaktskapande och resursförmedlande social verksamhet som riktas till grupper, vilka ofta är svåra att nå med andra medel och som behöver ges stöd på ett lättillgängligt sätt i miljöer och sammanhang, vilka uppsökaren själv inte organiserar eller kontrollerar” (a.a. s. 68).

Fältarbetaren möter ungdomarna i deras vardag och kan tidigt avläsa deras situation samt tendenser inom ungdomskulturerna.

Vem arbetar med uppsökande socialt arbete i sin profession?

Professionella som arbetar med uppsökande socialt arbete i Sverige benämns ofta *fältsekreterare*, *fältarbetare* eller *fältassistenter*. I denna studie används professionsbenämningen fältsekreterare. Interesseorganisationen Riksförbundet för fältarbete (RIF 2018) skriver följande: ”Grunden i professionellt socialt fältarbete är uppsökande arbete i offentliga ungdomsmiljöer. Genom att arbeta brett uppsökande i hela ungdomsgruppen ser fältarbetaren vilka generella behov som finns för att förbättra ungdomars uppväxtvillkor. Dessutom möter fältarbetaren här de ungdomar som riskerar att utvecklas ogynnsamt och ser de specifika behov dessa ungdomar har. Det uppsökande arbetet syftar till att få kunskap, kontakt och gemensamma upplevelser. Fältarbetaren möter ungdomarna i deras vardag och kan tidigt avläsa deras situation samt tendenser inom ungdomskulturerna. Kunskap får fältarbetaren genom att i det uppsökande arbetet se och uppleva dels ungdomarnas aktiviteter och dels hur de förhåller sig till varandra och sin omgivning. Ytterligare kunskap får fältarbetaren genom att ungdomarna själva delger sina erfarenheter, tankar och problem.”

Fältsekreterarens ansvar handlar i hög grad om att i vardagsarbetets praktik förhålla sig till å ena sidan ett samhälleligt moraliskt uppdrag – att förebygga och motverka att ungdomar hamnar i problematiska miljöer som bidrar till missbruk, kriminalitet, psykisk ohälsa, utsatthet eller annan riskproblematik – å andra sidan en rad olika situationer och sammanhang som är ungdomarnas egna arenor och där knyta kontakter och bygga relationer med respekt och bevarande av ungdomarnas autonomi. Kontakten med fältsekreteraren är frivillig för målgruppen och uppsökande socialt arbete handlar till stor del om att utveckla ett förhållningsätt kopplat till en rad olika korta och långa relationistiska processer med olika etiska och moraliska dilemman att förhålla sig till. Arbetet karaktäriseras av dessa särskilda former för att etablera och upprätthålla relationer, alltså att fältsekreteraren rör sig på ett praxisfält som i flera avseenden innebär att oombedd bjuda in sig genom att aktivt söka upp individer och grupper på deras egna arenor. ”Man kan säga att rätten att avvisa och bestämma över mötet ligger hos dem som blir uppsökta” (Malmsten 2009 s. 3), varför det uppsökande sociala arbetet innebär ett utvecklande av en alldeles särskild situations- och handlingskompetens samt beredskap i mötet med olika individer och grupper.

TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER

Forskning om uppsökande socialt arbete riktat mot ungdomar

Denna forskningsöversikt ger inte på något sätt en heltäckande bild av det internationella kunskapsläget gällande uppsökande socialt ungdomsarbete. Ambitionen är istället att ge en forskningsöversikt som belyser svenska och nordiska förhållanden.

Andersson (2005a) har utifrån ett socialpolitiskt perspektiv gjort en tillbakablick över hur det uppsökande fältarbetet riktat mot ungdomar uppstod och hur det har utvecklats sedan 1950-talet. Både 1950-talets och nutidens kanske starkaste argument för att bedriva sådant arbete har varit att försöka förhindra att ungdomar utvecklar olika former av sociala problem under sitt vuxenblivande, ofta med särskilt fokus på gängbildningar med riskbeteenden såsom gängkriminalitet. Idag finns ingen samlad bild över den fortsatta utvecklingen och i landets kommuner syns stora variationer i tjänstebudet samt arbetssätt med olika inriktning och målgrupp.

Under åren har det gått att skönja både upp- och nergångar kring till exempel antalet fältsekreterare, menar Andersson (a.a.). I tider då landets kommuner haft små ekonomiska resurser ter sig den uppsökande verksamheten ha prioriterats ner till förmån för andra kommunala hjälpinsatser. Ett annat skäl till denna nerprioritering kan vara att det uppsökande arbetet uppfattats som ”alltför vagt och oklart vad gäller metod, målgrupp och resultat. Fältarbete beskrevs som ’flummigt’ och kritiker menade att det var svårt att få grepp om vad fältarbetare egentligen gjorde” (a.a. s. 37). Andersson (a.a.) menar vidare: ”Den kritiken av fältarbete som metod är egentligen lika aktuell idag.” Kontinuiteten ligger framför allt i att fältarbete har en stark förankring i olika ungdomsmiljöer.

Pedersen (2004) anser att tre kärnuppgifter förenar dem som arbetar med uppsökande socialt ungdomsarbete. Den första är att försöka bli accepterad på ungdomarnas egna arenor och skapa tillitsfulla relationer. Den andra uppgiften är att översiktligt kartlägga och analysera vilka ungdomar som kan befinna sig i riskzonen för att utveckla problem samt försöka förstå i vilken grad ungdomarnas problembild samspelar med

de miljöer de vistas i. Den sista uppgiften innebär ett systematiskt arbete med att integrera ungdomarna tillbaka till sin familj och kamratrekrets, sin utbildning och sitt arbete eller andra relevanta aktiviteter där de kan känna tillhörighet och en mer positiv social utveckling kan ske. Pedersen (a.a.) lyfter upp ytterligare två faktorer kopplade till det uppsökande sociala arbetet: det måste bygga på kontinuitet och långsiktighet. Dessa är centrala för att säkerställa kvaliteten i det uppsökande sociala arbetet

Andersson (2005b) menar att fältarbete har en stark koppling till offentlighetens sociala liv och rumslighet där mötet med målgruppen innebär olika former av sociala lärprocesser: ”Vad det gäller fältarbetets innehåll, det fältarbetare gör tillsammans med ungdomar och olika samarbetspartner, så finns det ett tydligt fokus på sociala lärprocesser” (a.a. s. 223). I flera avseenden handlar det uppsökande sociala arbetet om att det *görs* i situationen och med målgruppen i en social lärprocess. Dessa sociala lärprocesser benämner författaren *offentlighetens sociala pedagogik*. ”Ungdomstiden är en period av utveckling, lärande och reflexivitet. Det är en tid av ökad frihet och självbestämmande, men också av gränsoverskridande och risktagande. Fältarbete söker hjälpa ungdomar att hantera sociala problemlösningar och motverka marginalisering. Det handlar både om att få ungdomar att fungera i samhället och om att samhället ska svara mot ungas behov” (a.a. s. 223).

Det uppsökande sociala arbetet kan också beskrivas i termer av att det flyttar ut från kontoret och möter målgruppen där den befinner sig i vardagslivet. Exempelvis visar Szeintuch (2015) att ett viktigt kännetecken för det uppsökande sociala arbetet är att målgruppen ofta inte nås av eller själva tar kontakt med andra välfärdsorganisationer. Även Grymonprez m.fl. (2017) visar att det kanske viktigaste bidraget med uppsökande socialt arbete är att det fångar upp medborgare som av olika skäl inte får eller tar del av den hjälp och de stödinsatser som finns, även om behovet är eller riskerar att bli stort.

Vidare menar Szeintuch (2015) att socialt arbete ofta karaktäriseras som ett kontorsarbete styrt av en rad olika regelverk, vilket innebär att ”vem som helst” varken kan eller får ta del av insatserna – det krävs att medborgaren har ett behov av stöd och hjälp som faller

inom ramen för regelverket och det sociala arbetets ansvarsområde. Till det bygger de offentliga välfärds-systemen ofta på en rad olika kontrollmekanismer som socialarbetaren måste hantera för att säkerställa att klienten svarar upp mot verksamhetens målgruppsdefinition samt att de beslut som är tagna fullföljs, menar Szeintuch (a.a.). Kanske är det den största skillnaden mellan det sociala arbete som bygger på myndighetsutövning och det uppsökande sociala arbetet, säger samma författare. Uppsökande socialt arbete är en ”particular social work method”, menar han (s. 1924), där det särskilda bygger på ett arbetssätt utan tvingande och kontrollerande insatser, men med ett förhållningssätt där medborgarna ses som kapabla och resursstarka. Även Bons och Ginner Hau (2013) menar att de som arbetar med uppsökande socialt arbete riktat mot ungdomar kännetecknas av att de ”kliver utanför de roller som är förknippade med makt, myndighet och kontroll” (s. 4) samt att de i egenskap av ”representanter för vuxenvärlden sammanlänkar ungdomarna med det omgivande samhället ” (a.a. s. 48).

Lindstad (2010) anser att uppsökande socialt ungdomsarbete är viktigt för att ett lokalsamhälle ska få kunskap om utsatta ungdomsmiljöer. För att så ska ske behöver fältsekreterarna dock samverka med andra berörda professionella aktörer och verksamheter i lokalsamhället, menar han.

Även Henningsen och Gotaas (2008) studie visar på vikten av att fältsekreterare får förutsättningar att samverka med andra välfärdsorganisationer. Samtidigt kan ett uppbyggt samarbete med andra aktörer innebära att det finns förväntningar på att fältsekreterare ska åstadkomma förändring, vilket kan göra att professionen uppfattas som en kontrollfunktion. Det är en viktig balansgång för fältsekreterare: att å ena sidan verka för att tidigt identifiera riskmiljöer och förebygga problemutveckling hos ungdomar, å andra sidan riskera att tappa sitt fria uppdrag att respektera ungdomars autonomi. Henningsen och Gotaas (a.a.) anser att uppbygganden av det uppsökande arbetet inte får tappa sin identitet och funktion och menar att det handlar om det ”skal være basert på et ressursperspektiv, og dermed på en anerkjennelse av ungdom som selvstendige subjekter, og at kontakten med ungdom skal være basert på frivillighet ” (a.a. s. 156).

Professionen fältsekreterare

Inte sällan lyfter studier av professionen fältsekreterare fram behov av en rad olika kompetenser och förmågor hos den enskilda socialarbetaren. Till det diskuteras också hur olika strukturella organisatoriska förutsättningar samt omgivningens alla aktörers förståelse är viktiga påverkansfaktorer för hur väl fältsekreterare kan bidra till ett socialt förändringsarbete.

Andersson (2005b) skriver att det trots många berättelser från både forskare och fältsekreterare själva finns svårigheter att på ett enkelt och tydligt sätt förklara vad professionen fältsekreterare gör i sin vardagspraktik. Hon lyfter fram några möjliga orsaker: En orsak kan vara att denna form av socialt arbete sker på avvikande tider och på platser som de flesta medborgare och professionella inte har tillgång till. En annan kan vara att yrkesgruppen rör sig på flera olika samhällliga och sociala nivåer, vilket innebär att de arbetar både med strukturella, övergripande frågor och genom grupp- och individkontakter för att få kunskap om målgruppens olika behov. Till det möter fältsekreterare starkt skiftande behov och människor som kan behöva såväl övergripande insatser som mer specifikt riktade. Det kan handla om allt ifrån att förhindra att riskbeteenden som kriminalitet eller beroende av droger utvecklas och att uppmärksamma psykisk ohälsa till att förmedla praktisk information eller vara en samtalspartner för en stund.

Lindstad (2010) menar att uppsökande socialt arbete är ett kvalificerat arbete som kräver såväl akademisk utbildning som personlig lämplighet och Riksförbundet för fältarbete (RIF 2018) skriver: ”För att kunna göra relevanta bedömningar och val av insatser krävs en bred teoretisk grund att stå på. De teoretiska kunskaper som används beror på vilka insatser som görs. För att förstå ungdomar och det möjliga och svårigheter det innebär att växa upp idag krävs bl.a. kunskaper i socialisationsteori, utvecklingspsykologi, samtalsmetodik och grupprocesser och ungdomskulturer.”

Bons och Ginner Haus (2013) studie visar på en tydlig gemensam nämnare mellan medverkande kommuner, trots att de flesta har olika organisering och inriktning på sitt uppsökande ungdomsarbete: Samtliga uttrycker att förhållningssättet i mötet med målgruppen i huvudsak handlar om att genom relationen fokusera på dennes styrkor och förmågor. Samtliga fältsekreterare i studien lyfter också fram vikten av att försöka bidra till en positiv utveckling hos målgruppen. Vidare visar studien att det är svårt att urskilja det *promotiva* (främja och uppmuntra till positivt utveckling) kontra det *preventiva* (identifiera risker och agera innan skada skett) i uppsökande socialt arbete. Fältarbete innebär båda delarna, men i vilken del tyngdpunkten ligger skiljer sig mellan kommuner – vissa har fokus i huvudsak på ett främjande och skyddande arbete medan andra fokuserar mer på att identifiera och förebygga negativ utveckling och reducera riskfaktorer.

Bons och Ginner Hau (2013) tar stöd av Ferrer-Wreder m.fl:s (2005) teoretiska resonemang för att belysa begreppen *universell*, *selektiv* och *indikerad* prevention. Dessa preventiva inriktningar skiljer sig åt genom vilken målgrupp preventionen riktas mot. Universell prevention beskrivs rikta sig till hela befolk-

ningen ”oavsett om de tillhör en låg- eller högriskgrupp och syftar till att minska risk- och öka skyddsfaktorer [prevention] respektive främja välmående [promotion]” (a.a. s. 47). Den selektiva preventionen ”riktar sig mot specifika undergrupper vilka antas vara särskilt utsatta för en eller flera riskfaktorer. Det handlar dock fortfarande om grupper som befinner sig i riskzon [...] Den indikerade preventionen riktar sig mot identifierade individer i riskzonen” (a.a.). Bons och Ginner Hau (2013) menar att det kanske inte är fruktbart att försöka särskilja dessa inriktningar, utan snarare se att de hänger ihop då fältsekreterare arbetar på samtliga tre nivåer.

Forkby och Löfström (2010) anser att inte heller det promotiva och det preventiva arbetssättet bör särskiljas: ”Att slå fast vad som är promotivt eller preventivt arbete och hur det avgränsas mot andra insatser uppfattar vi därför som ett hopplöst och även fruktlöst företag” (a.a. s. 9). Däremot förutsätter de tre preventiva inriktningarna olika förhållningssätt i det processinriktade och relationsskapande arbetet, menar Bons och Ginner Hau (2013), så även om kommunernas verksamheter ser olika ut finns det gemensamma nämnare: ”... oavsett hur man organiserat arbetet, så har alla verksamheterna gemensamt en vilja att vara tillgängliga på ungdomarnas villkor och en tro på ungdomarnas förmåga att utvecklas och bidra till sitt eget och andras liv” (s. 48).

Det uppsökande sociala arbetets effekter och framtidsutveckling

Bons och Ginner Haus (2013) studie har inte för avsikt att mäta effekterna av det förebyggande arbetet, men författarna menar att det ”saknas inte anledningar att tro att de här verksamheterna kan ha positiva effekter [...] Den insamlade empirin visar att de ungdomar och föräldrar som bidragit med sina erfarenheter av verksamheterna uteslutande har en positiv syn på dessa och ofta tillskriver dem stor betydelse för en positiv utveckling” (a.a. s. 49).

Författarna avslutar sin rapport med att diskutera i vilken mån det uppsökande och förebyggande arbetet är ekonomiskt försvarbart. Det finns studier (bl.a. Nilsson & Wadeskog 2008) som visar på att den kostnad det innebär för ett lokalsamhälle att ha medborgare med till exempel en utvecklad missbruksproblematik är betydligt större än kostnaden för det uppsökande sociala arbetet, även om det aldrig går att avgöra vem som skulle ha drabbats utan det. Författarna skriver: ”Detta är ett rimligt sätt att tänka kring förebyggande arbete och man kan fråga sig varför inte mer resurser ägnas åt det förebyggande arbetet eftersom det i längden tyder på att det lönar sig rent samhällsekonomiskt. Det skulle kunna förklaras genom ovan nämnda dilemma; man vet inte vilka som, i det här fallet, blir missbrukare och vilka som inte fortsätter i sin inledda missbrukarkarriär” (a.a.). Effekten av det uppsökande och förebyggande arbetet måste förstås över tid, skriver författarna.

Varför ska socialarbetare leta efter människor som kan ha behov av stöd och hjälp?

Det uppsökande sociala arbetet prioriteras ofta bort till förmån för andra verksamheter som tydligare kan redovisa effekt och resultat. Hjortsjö (2005) skriver att ”framtida resultat av förebyggande arbete inte kan avgöras vid tidpunkten för insatsen” (s. 54) och även flera andra författare lyfter fram att arbetets effekter är svårsmätbara på grund av tidsperspektivet samt det faktum att det inte går att veta vilka samhällsmedborgare som kommer att behöva stora samhälls-ekonomiska resurser i framtiden (Andersson 2010, Bons & Ginner Hau 2013, Brodin 2011, Nilsson & Wadeskog 2008, Socialstyrelsen 2007).

Också Forkby och Löfström (2010) diskuterar den starka trenden att mäta resultat i relation till de välfärdssatsningar som görs. Följande citat symboliserar det komplexa i att arbeta förbyggande med ungdomar: ”Allra bäst vore det ju om man kunde vara där på plats eller visste om när och var det som man skulle förebygga skulle inträffa. Då kunde man ju vara så mycket mer precis. Om man visste hur det som man skulle förebygga egentligen såg ut, vill säga. Men det är inte alltid så klart för olika förebyggande projekt vad man egentligen är ute efter, än mindre hur de tänks agera mot det identifierade problemet, om det nu finns ett sådant ” (a.a. s. 89). Vi kan inte förutspå framtiden vare sig för en ungdomsgrupp eller för en enskild individ. ”Eftersom människors utveckling påverkas av så många faktorer är möjligheten till exakthet ofta liten. Istället blir sannolikheter och risk- och skyddsfaktorer de verktyg som erbjuds för att tolka verkligheten” (a.a. s. 7).

Forkby och Löfström (2010) lyfter även fram att det förbyggande arbetet ”bär också på en mängd normer om vad som är önskvärt i samhället” (a.a. s. 8). De normativa idéerna och synen på människan skiftar över tid, inte minst vad gäller var gränsen går för att någon individ ska bedömas riskera eller redan ha ett utvecklat socialt problem. Det påverkar så klart också professionerna som arbetar med uppsökande socialt arbete, till exempel när det gäller vilka målgrupper som ska prioriteras.

Andersson (2010) identifierar i rapporten *Erfarenheter av uppsökande arbete med vuxna och unga vuxna. En rapport baserad på fem forskningscirkelr om uppsökande arbete* fyra faktorer som han menar skapar en grund för diskussionen om det särskilda i det uppsökande sociala arbetet som metod. Dessa faktorer rör process, relation, etik och handling. Samtidigt menar Andersson att faktorerna inte på något sätt är unika för socialt arbete – det särskilda ligger i att de utförs under öppenhetens villkor. Samma författare säger: ”... detta att ett av det uppsökande arbetets mest centrala dilemma att hantera öppenhet. Denna ligger såväl i att uppsökare inte kan veta hur de situationer och miljöer de rör sig i kan utvecklas, som i att de kan möta en stor

variation av social problematik” (a.a. s. 74). Öppenheten handlar i hög grad om att de relationer som fältsekreterare utvecklar till målgruppen konstrueras på ett annat sätt än de relationer som konstrueras inom ”färdiga organisatoriska ramar”.

Pedersen (2013) lyfter i sin artikel *Den mystiske utekontakten – forebyggingsfeltets sjarlatan?* att uppsökande fältarbete tenderar att beskrivas som lite ”mystiskt”. Pedersens studie bygger på samtal med såväl politiker och tjänstemän som professionella i olika kommuner och verksamheter med kopplingar till det uppsökande sociala arbetet (*utekontaktvirksomheten*) och han menar att det finns en viss samstämmighet kring denna mystifiering. Det är till exempel inte ovanligt att representanter från kommunernas olika fältenheter beskriver just sitt arbetssätt som något alldeles unikt. Pedersen konstaterar också att det över tid växer fram ”dominerande mystifierade berättelser” kring de olika fältenheternas verksamheter, vilka sedan verkar ”gå i arv” till nästa generation fältsekreterare, och att det går att tala om att det råder ”diskurser om uppsökande arbeid” (a.a. s. 100).

Samtidigt sker en professionaliseringssträvan kring det uppsökande sociala arbetet i Norge, menar Pedersen (2013). Bland annat har en högre utbildning etablerats, metodböcker författats och nya politiska ramvillkor skrivits fram och utvecklingen har lett till ökade krav på fältsekreterares dokumentation, samordning, samarbete och intervensering kopplad till målgruppen samt till ett uppföljningsansvar. Henningsen och Gotaas (2008) skriver i sin rapport att arbetet förutsätter att fältsekreterare har handlaget (*håndlaget*) för denna av form av socialt arbete och menar att alla kanske inte kan bli fältsekreterare. Att professionaliseringen har gjort att det ställs högre krav på interventionsarbete bidrar till risken att tappa det fria uppsökande arbete där fältsekreterarna möter målgruppen och det sociala arbetet kommer till uttryck.

Även Forkby och Löfström (2010) menar att det finns risker med att fler och fler efterlyser att det förebyggande arbetet får en tydligare professionell legitimitet. För att så ska kunna ske efterfrågas framarbetade modeller och olika programriktade verksamheter som kan hjälpa till att förklara och legitimera uppdraget, vilket, menar författarna, kan äventyra det fria arbete som bygger på tron på ett processinriktat uppsökande arbete.

Szeintuch (2015) lyfter fram andra utmaningar för det uppsökande sociala arbetet. En fråga han ställer är: Varför ska socialarbetare leta efter människor som kan ha behov av stöd och hjälp? Det kan ju bidra till ett ökat antal ärenden. En annan central fråga är: Kan det uppsökande arbetet få legitimitet när vi lever i en tid då välfärdssatsningar efterfrågar resultat? Dessa är frågeställningar som kan bli aktuella särskilt när det upp-

sökande sociala arbetets vara eller inte vara diskuteras i ekonomiskt kärva tider, menar Szeintuch. En annan frågeställning handlar om hur professioner som arbetar med uppsökande socialt arbete kommer att utvecklas över tid: Är uppsökande socialt arbete som profession ett hållbart (*sustainer*) och möjliggörande (*enabler*) alternativ, eller är det bara en ny kontrollfunktion?

Teoretiska perspektiv och begrepp

Till föreliggande studie tas teoretiska utgångspunkter främst utifrån interaktionistiska teorier och perspektiv samt teoretiska perspektiv på gällande professionellas handlingsutrymme och handlingskapacitet. Till det söks också en teoretisk ram för de etiska dilemman och moraliska överväganden som är förknippade med socialt arbete och människovårdande yrken. Relationsbygge är fältsekreterarnas främsta arbetsuppgift – de har ett professionellt uppdrag att ständigt förhålla sig till och de går in i och ut ur en rad olika sociala kontakter under en arbetsdag. Vardagsarbetet kräver en alldeles särskild situations- och handlingskompetens i miljöer som inte är identifierade professionella arenor (Ander 2005, Andersson 2010, Andersson 2005, Bons & Ginner Hau 2013, Erdal 2006, Henningsen & Gotaas 2008, Malmsten 2009).

Interaktionistiska teorier och perspektiv

Den interaktionistiska forskningstraditionens teoretiska utgångspunkt är att människan är ett aktivt handlande subjekt och att varje människas handlande skapas och omskapas i en ständig social process med andra (socialpsykologisk perspektiv). Det är genom de sociala relationernas processer och interaktioner som människan bygger både sin identitet och sin sociala tillhörighet. Det är också genom de sociala relationerna som en människa har fått, eller inte fått, tillgång till det liv som är grunden för hur hon uppfattar sig själv och andra. Interaktionistiska teorier och perspektiv vill alltså visa på hur olika mänskliga interaktionsprocesser både påverkar och påverkas av det sociala samspelet och den egna förståelsen för sig själv, andra och omvärlden (jmf Becker 2006, Goffman 2004, Mead 1976). Den interaktionistiska forskningstraditionen menar också att det samhälle som mänskligheten är del av är en produkt av att det historiska sociala samspelet som utförts, vad som sker idag och vad som kommer att göras imorgon.

Ur detta teoretiska perspektiv innebär det att beteenden som uppfattas som socialt ”normala” alternativt ”avvikande” är kontextbundna konstruktioner, alltså något som vi människor genom interaktion har skapat

och sedan upprätthåller eller förkastar (Becker 2006). Människor är inte avvikare, de *blir* det. Att bli klassad av omgivningen som normal alternativt avvikande påverkar i högsta grad individens identitet och upplevelse av att känna tillhörighet i samhället. Becker (a.a.) menar att ju mer en individ utsätts för en samhällelig konstruktion och stämplas som avvikande, desto större är risken att det påverkar individens egen identitetsupplevelse i en fortsatt process. Att bli stämplad som avvikare kan med andra ord ge upphov till ett än mer avvikande beteende hos individen, med risk för en starkare samhällelig stämpningsprocess.

Både avvikande och normalitet är konstruktioner som ser olika ut i olika samhällen, kulturer och tids-epoker. Goffman (2004) menar, utifrån ett dramaturgiskt perspektiv, att vi människor försöker anpassa vårt beteende utifrån de olika sociala samspel vi tar del av. I sökande efter ett erkännande och en social inbjudan försöker vi på olika sätt hitta och leva upp till beteenden som ger ett godkännande.

Handlingsutrymme

Svensson m.fl. (2008) problematiserar kring att professioner inom välfärdsorganisationer många gånger måste hantera verksamhetens uppdrag och samtidigt bevaka den hjälp- och stödsökandes intresse och behov. Människovårdande organisationer är på det viset en form av moraliskt projekt. Författarna menar att det kanske inte är en slump att begreppet *handlingsutrymme* kommit att användas mer och mer inom socialt arbete, utan att det hänger ihop med de krav som ställs på socialarbetaren: ”det sociala arbetet ska vara målinriktat och verksamt, gärna också kostnads-effektivt och snabbt” (a.a. s. 26). Författarna lyfter också fram att dagens sociala arbete präglas av krav på att ”veta vad man gör och vad det leder till” (a.a. s. 26–27).

Socialarbetaren arbetar utifrån en formell kunskapsbas som formats av både normativa, etiska och moraliska aspekter. Samtidigt ska denna i sitt uppdrag svara upp mot lagar, politiska förväntningar och organisatoriska regler och resurser. Någonstans i detta ”mellanrum” finns en rad inbyggda dilemman som socialarbetaren måste hantera, menar Svensson m.fl. (2008), inte minst medborgarnas förväntningar i kombination med övriga förutsättningar. Andra dilemman kan handla om de resurser som finns att tillgå, till exempel ekonomiska eller materiella, ”men det kan också handla om t.ex. tid, kunskaper eller befogenheter. Att ha tid för samtal, specialkunskaper, rätt att förmedla kontakter eller rätt att fatta beslut är några av de icke-materiella resurser som socialarbetaren har tillgång till” (a.a. s. 17). Att professioner inom socialt arbete påverkas av starka politiska ställningstaganden innebär att socialarbetaren många gånger befinner sig i någon

form av skärningspunkt mellan det offentliga och det privata. Det sociala arbetet är därför en ideologisk och normativ praktik samtidigt som det är under ständig förändring. Det centrala dilemmat för en socialarbetare är dock att hantera spänningen mellan hjälp och kontroll, vilka inte sällan förekommer i en och samma handling.

Det är inte bara socialarbetaren som måste anpassa sina handlingar till organisatoriska ramar, det måste också medborgaren göra. Handlingsutrymmet påverkas inte minst av den interaktion och relation som utvecklas, eller inte utvecklas, dem emellan – det är i denna skärningspunkt som handlingsutrymmet blir verklighet. Vidare måste socialarbetaren skaffa sig den kunskap som behövs för att kunna motivera och bidra till ett socialt förändringsarbete (Svensson m.fl. 2008). Författarna (a.a.) menar att kunskap ger makt och därmed också möjlighet att påverka, samtidigt som de skiljer mellan kunskap som produceras *i, om* och *av* det sociala arbetet och menar att det finns anledning att reflektera över formen av kunskap och hur den används för att förklara olika skeenden. Kunskap och reflektion av densamma hjälper socialarbetaren att få syn på och stärka handlingskapaciteten när handlingsutrymmet i det sociala arbetet ska identifieras.

Sammantaget innebär det sociala arbetets praktik att dagligen hantera olika etiska dilemman som är påverkade av en rad omgivande normativa faktorer. ”Det är omöjligt att entydigt säga vad socialt arbete är eftersom varje enskild situation består av kommunikation på normativ grund i ett organisatoriskt sammanhang där handlingarna får sitt värde i just det sammanhanget” (Svensson m.fl. 2008 s. 23) Samtidigt menar författarna att diskussioner och en efterfrågan på fler regler, riktlinjer och manualer skulle bidra till trygghet och säkerhet för socialarbetaren, ”men det sociala

arbetets breda verksamhetsfält kan aldrig fångas i enkla modeller” (a.a. s. 30). Allt socialt arbete bygger på etiska överväganden i ett socialt samspel mellan människor där handlingar får, eller inte får, värde och mening. Svensson m.fl. (2008) skriver: ”Att vara socialarbetare innebär att ha ansvar för sitt handlingsutrymme” (a.a. s. 231).

Socialt arbete handlar om att bevaka värden som social rättvisa, humanitet, värdighet, frihet, integritet, självbestämmande och jämlikhet (Blennerger 2005). På vilket sätt kan uppsökande socialt ungdomsarbete bedrivas väglett av dessa värden för att hantera etiska dilemman? Hur når vi till exempel social rättvisa när vi vet att det finns människor som av olika anledningar lever ett liv präglat av social orättvisa? Vilka mot-sättningar uppstår när utgångspunkten i socialt arbete är att respektera den enskildas självbestämmande samtidigt som socialtjänstlagen innehåller en rad kontrollerande insatser för att säkerställa att den enskilda lever upp till de krav som ställs? Blennerger (a.a.) menar att många medborgare väljer bort kontakten med socialtjänsten för att de har erfarenhet av att deras integritet och självbestämmande inte har beaktats, eller för att de inte vill att en myndighet ska ha insyn i och åsikter om på vilket sätt de valt att leva sitt liv. Inte sällan väljer medborgare istället att ta emot stöd från frivilligorganisationer.

I relation till uppsökande socialt ungdomsarbete blir en rad etiska frågeställningar särskilt relevanta, inte minst på grund av att ungdomarna kan uppfatta att fältsekreterarna inte representerar kommunens socialtjänst då de rör sig i det offentliga rummet. Samtidigt har fältsekreterarna i allra högsta grad ansvar för att identifiera behov hos målgruppen och försöka bidra till ett socialt förändringsarbete.

METOD

Det övergripande syftet med denna studie är att få fördjupad förståelse för fältsekreterarnas möjligheter och begränsningar i det praktiska uppsökande och förebyggande sociala arbetet med ungdomar.

Studiens frågeställningar

Fem frågeställningar har varit vägledande för att fånga fältsekreterarnas erfarenheter av professionens vardagsarbete:

- Vilka möjligheter och begränsningar upplever fältsekreterare i relation till kontaktskapande och de vidare relationsprocesserna med målgruppen?
- Vilka interaktionella anpassningssätt och kapaciteter beskrivs som betydelsefulla i det direkta mötet med målgruppen?
- Vilka faktorer beskrivs påverka (det situationella) handlingsutrymmet i mötet med målgruppen?
- Hur uppfattar fältsekreterarna ungdomarnas agens, både när det gäller att söka kontakt och för den fortsatta relationen?
- Vilka etiska och moraliska överväganden beskrivs kopplat till det professionella uppdraget att arbeta med social förändring och påverkan?

Datainsamling

Samverkansforskningen i projektet kan förstås som en fallstudie som handlat om att försöka fånga två fältsekreterares erfarenheter, reflektioner och tankar om sitt vardagsarbete, en fallstudie som beskriver vilka svårigheter och möjligheter det finns kopplat till att starta upp ett uppsökande socialt ungdomsarbete i Lysekils kommun.

Forskarstyrd dagbok och dagboksintervjuer

För att fånga *hur* det uppsökande sociala arbetet genomförs har forskarstyrd dagbok och dagboksstyrda intervjuer med fältsekreterarna använts. Bell

och Waters (2016) menar att dagbok som metod för informationsinsamling kan användas på olika sätt. Dagboksanteckningar kan ge fördjupad kunskap inför formulandet av intervjufrågor eller enkäter eller inför observationer, men de kan också användas som huvudsaklig metod.

I denna studie har två fältsekreterare fört dagbok under en veckas tid vid totalt två tillfällen. Sammanlagt finns alltså fyra veckors anteckningar, vilka kontinuerligt kompletterats med djupintervjuer. Dagboksintervjuer ska ses som ett komplement till i det här fallet fältsekreterarnas dagboksanteckningar för att få fördjupad och breddad förståelse av situationer, händelser och förlopp/processer (a.a.).

Djupintervjuerna har utgått ifrån forskarens bearbetning av dagboksanteckningarna där forskaren formulerat frågor efter olika mönster, det vill säga regelbundenheter och oregelbundenheter. På så sätt har intervjuerna bidragit med fördjupad kunskap om fältsekreterarnas erfarenheter av och förståelse för sitt arbete. Dagboksanteckningarna och intervjuerna har följt fyra övergripande teman:

- målgruppen och platsen
- relationen/uppsökande arbete som process
- handlingsutrymme/handlingskompetens
- relationen kopplad till sociala förändringsprocesser.

Fokusgruppsintervjuer

I studien övervägdes att genomföra djupintervjuer med ungdomar i Lysekils kommun, men av etiska skäl (det skulle ha varit svårt att säkerställa individskyddskravet) avstod forskaren från det. Istället förbereddes tre fokusgruppsintervjuer med tre–fyra deltagare i varje för att göra ungdomarnas egna röster hörda. Elva ungdomar visade sitt intresse varpå forskaren fick listor med deras namn och telefonnummer, men trots flera försök att få kontakt lyckades vi inte nå tillräckligt många.

Några dagar innan jul 2017 avbröts processen att försöka få till fokusgruppsintervjuer, samtidigt som alla var överens om att just detta perspektiv hade berikat inte bara denna samverkansstudie utan också

För att fånga *hur* det uppsökande sociala arbetet genomförs har forskarstyrd dagbok och dagboksstyrda intervjuer med fältsekreterarna använts.

forskningsläget i stort – få nationella studier lyfter ungdomars egen agens i kontakten och relationerna de utvecklar med professioner som arbetar med uppsökande och förebyggande socialt arbete.

Etiska överväganden

Två personers professionella berättelser, reflektioner och erfarenheter utgör datamaterialet i denna studie varför individskyddet inte har kunnat säkerställas. Allt publicerat material har därför anpassats för att garantera forskningspersonernas anonymitet. Parterna kom överens om att påbörja aidentifieringen redan när fältsekreterarna skrev sina dagböcker genom att så långt som möjligt undvika att använda enskilda aktörers namn.

Dagboksintervjuerna spelades in och transkriberas i sin helhet av ansvarig forskare. I samband med transkriberingen påbörjades också avkodning och aidentifiering av namn och händelser där enskilda personer skulle kunna röjas. Ljudfilerna raderas från mp3-spelaren så snart överföringen till textfilen var klar

och kopior av ljudfilerna tillsammans med dagboksanteckningarna förvaras inlåsta på Institutionen för individ och samhälle på Högskolan Väst.

Analys av materialet

Analysarbetet har skett genom kvalitativ tematisk innehållsanalys, vilket innebär att på ett strukturerat och systematiskt sätt identifiera och koda det insamlade empirimaterialet för att söka mönster och teman i relation till forskningsfrågorna och studiens syfte. Kvale och Brinkmann (2009) menar att processen att arbeta induktivt (upptäckande) genom att bryta ner det empiriska materialet i mindre delar för att sedan försöka begreppsliggöra och kategorisera dem till en större helhet kan ge nya perspektiv och förståelser. Arbetet har inneburit att försöka identifiera såväl likheter som skillnader i fältsekreterarnas erfarenheter och tankar. Efter databearbetningen har det framkommit en rad övergripande kategorier som senare mynnat ut i olika teman.

RESULTAT

Utan relation, inget socialt förändringsarbete

Det uppsökande sociala arbetets kärnverksamhet beskrivs av fältsekreterarna som att på olika sätt arbeta med målgruppen genom ett professionellt socialt nätverksorienterat relationsbyggande arbete. Så här sammanfattar en av dem de viktigaste arbetsuppgifterna efter en arbetsdag:

Skapa relationer, stärka befintliga relationer, vara behjälplig, vara en samtalspartner. [dagbok]

Att de lyckas skapa relationer har stor betydelse för fältsekreterarnas upplevelse av arbetstillfredsställelse och professionalitet, vilket hänger starkt ihop med förutsättningarna för att kunna etablera och bygga relationer med målgruppen. Så här skriver en fältsekreterare om hur viktig kärnuppgiften är för arbetstillfredsställelsen:

Jag har haft den kompetens som har efterfrågats, vilket huvudsakligen har varit social och kontaktskapande kompetens idag. Det känner jag mig väldigt nöjd och glad över. Sådana här möten stärker mitt självförtroende i min yrkesroll. [dagbok]

Fältsekreterarnas uppsökande sociala arbete riktar inte bara till målgruppen, det beskrivs också handla om att utveckla kontakter och relationer till ungdomarnas sociala nätverk. För att kunna möta upp ungdomarnas behov av stöd behöver fältsekreterarna bygga relationer också med deras föräldrar och syskon samt andra betydelsefulla vuxna i deras närhet. Det är också vanligt att fältsekreterarna gör bedömningen att det är betydelsefullt att försöka skapa ett igenkännande i ungdomarnas vänskapsrelationer. Detta nätverksorienterade arbetssätt har resulterat i att fältsekreterarna har omfattande relationer med målgruppen och deras sociala nätverk, utöver de många relationer med andra professioner från en rad olika myndigheter och ideella organisationer de har för att kunna hjälpa och stödja ungdomarna på olika sätt.

Det uppsökande sociala arbetet beskrivs som ett förebyggande arbete. Fältsekreterarna riktar med ett

särskilt fokus sin arbetsinsats mot ungdomar som visar upp eller riskerar att hamna i ett riskbeteende eller av olika skäl visar tecken på psykisk ohälsa. De beskriver hur de genom det egna uppsökande arbetet identifierar behov hos ungdomar, men också att de får ”signaler” direkt från ungdomar själva eller från deras sociala nätverk om att det föreligger ett behov. Dessutom får de information från andra professionella aktörer som gjort bedömningen att det kan finnas ett behov hos enskilda ungdomar eller grupperingar.

Följande citat belyser det ömsesidiga ansvaret för ett fungerande samarbete:

... men när det handlar om de individer jag känner sedan tidigare finns det ett informationsgivande från andra aktörer som gör att jag vet att dessa individer befinner sig i riskzonen. Inte alla men en del, ibland är det vi som uppdagar problematik. Det är ett givande och tagande. [dagbok]

Fältsekreterarnas beskrivningar av sina dagar visar att de ofta möter ungdomar som upplever psykisk ohälsa eller har hamnat i eller riskerar att utveckla ett riskbeteende:

... det finns en risk för många av de individer jag träffat på idag som det brukar vara, det som jag ser är ett normbrytande riskbenäget beteende. [dagbok]

Fältsekreterarna skriver ofta att de tack vare sina etablerade relationer med ungdomar i kommunen vet vilka grupperingar som är på väg att utveckla ett riskbeteende, och har också kännedom om risken att yngre ungdomar rekryteras dit. Erfarenheterna visar dock att det är en sak att känna till att det finns en problematik kring en ungdom eller en gruppering och en annan att bli inbjuden dit efter närmandet. Det viktigaste är att hitta ett anpassat förhållningssätt som gör det möjligt för fältsekreteraren att komma i kontakt och så småningom bli inbjuden, och sedan arbeta för att en relation utvecklas. Först då är det möjligt att skapa förutsättningar för ett socialt förändringsarbete riktat mot en individ eller en grupp, beskriver fältsekreterarna.

Följande citat belyser hur viktigt det är att utveckla

relationer med många ungdomar i kommunen för att kunna arbeta förebyggande:

... någon kommer garanterat befinna sig i risksituationer. Framförallt tänkte jag på en kille som berättade att han skulle jobba med en äldre kille under sommarlovet, en äldre kille som vi sedan tidigare vet befinner sig i gråzonen när det gäller kriminalitet/inom lagen... Jag funderar på hur jag kan följa upp på det... [dagbok]

En annan stor riskgrupp som fältsekreterarna lyfter fram är de som lever med eller riskerar att utveckla psykisk ohälsa. De upplever att den psykiska ohälsan bland ungdomar är stor och många beskrivningar handlar om försök att coacha ungdomar att få hjälp och att tillsammans med ungdomar försöka hitta vägar till ett bättre psykiskt mående. Nedanstående två erfarenheter vittnar om betydelsen av att upptäcka dessa ungdomar tidigt och finnas där för dem:

För B tror jag framförallt att det finns risk för att utveckla psykisk ohälsa. Så förutom att mota olle i grind där genom att ta reda på hur hon har det och stärka henne, så tror jag att jag har en viktig roll som en ingångsport till nya vänner. Hjälpa henne utvidga sitt kontaktnät. Det tror jag är a och o för att få bra framtidsutsikter och för att hon ska känna sig nöjd med sig själv. [dagbok]

För C, ja det tror jag verkligen. Så det behöver göras något nu. Även om han är en mild kille så umgås han som sagt i oroliga kretsar så här handlar det också om att mota olle i grind fast en annan sorts olle. Jag tror det är jätteviktigt att bekräfta de här killarnas identitet, att de duger som de är och är fina individer med alla möjligheter. [dagbok]

Fältsekreterarna har en gemensam syn på vad som är framgångsrikt för att försöka förändra och förebygga att exempelvis ett riskbeteende utvecklas: att idogt arbeta för att utveckla, fördjupa och stärka relationer. På frågan hur de tänker arbeta vidare med en grupp ungdomar som de vet utvecklat ett riskbeteende är svaret: ”Mer, dessa individer behöver mer kontakt.” [dagbok] En annan central faktor är att hitta bra vägar för samverkan och dialog med andra professionella berörda aktörer och inte minst ungdomarnas föräldrar.

Sammanfattningsvis beskriver fältsekreterarna att deras målgrupp är stor och komplex. Arbetet går ut på att bygga relationer med alla de ungdomar som identifieras tillhöra målgruppen, men även med deras sociala

nätverk. Särskilt fokus läggs på att identifiera och försöka fånga upp ungdomar i riskzonen.

Vikten av att bli igenkänd och få legitimitet

Det första och kanske viktigaste steget i det uppsökande sociala arbetet för att bygga relationer med målgruppen är bli känd. Fältsekreterarna beskriver det som starten på en relationsprocess: från att bli igenkänd till att en relation har etablerats. Ibland går processen snabbt, men det kan ta så lång tid som upp till ett år innan relationen ”bär” och ungdomen har utvecklat en tillit till någon av fältsekreterarna.

Under fältenhetens etablering arbetade fältsekreterarna mycket med att på olika sätt och på olika arenor försöka skapa ett igenkännande hos ungdomarna i kommunen. Arbeta var viktigt inledningsvis, men allteftersom beskrivs vardagsarbetet snarare präglas av att upprätthålla och fördjupa alla de relationer som utvecklats. Så här beskriver en fältsekreterare den resan:

Och det är det som är skönt med vårt jobb just nu, att nu har vi gjort det där första hästjobbet, och tagit dom här kontakterna. För dom första kontakterna när man var helt ny, då är det tungt. [intervju]

Så här beskriver en fältsekreterare det relationskapande arbetets syfte:

Stärka relationer för att möjligtvis sedan kunna påverka. [dagbok]

Medan att upprätthålla och fördjupa redan etablerade relationer beskrivs så här:

Jag har byggt vidare på kontakt med ett par ungdomar som jag inte har riktigt så bra kontakt med ännu och fortsatt hålla annan kontakt vid liv. Det är så viktigt med kontinuiteten. Att kunna följa upp med hur deras liv rullar på, kanske särskilda händelser eller faktiskt uppmärksamma ungdomarna om de har en dålig dag. [dagbok]

Följande citat visar på samma komplexitet i förhållningssätt och strategier:

Syftet var att bygga vidare på befintliga kontakter, förhoppningsvis göra några nya kontakter och även försöka fånga upp de som befinner sig mer i risk och få kontakt med dem innan sommarlovet. [dagbok]

Platser och arenor som skapar förutsättningar för igenkännande och legitimitet

Fältsekreterarnas alla möten under en dag representerar olika former av kontakter med målgruppen. En del möten karaktäriseras av etablerade relationer och samtal, medan andra är mer som det fältsekreterarna benämner *mikromöten*. De senare innebär kanske bara ett ”hej” eller ”hur är det idag?”.

Alla dessa möten sker på en rad olika platser, både offentliga och så kallat halvoffentliga. Med offentliga plaster avses i denna resultatredovisning allmänna platser avsedda för medborgarnas behov (gator, torg, badplatser, bostadsområden) och med halvoffentliga menas platser som visserligen är till för medborgarna men där det finns begränsningar (exempelvis för att verksamheten är avsedd för en specifik målgrupp eller har restriktioner eller begränsade öppettider).

Under en arbetsdag rör sig fältsekreterarna ofta på både offentliga och halvoffentliga platser, dock företrädesvis på de senare. I etableringsarbetet beskrivs arbetsdagar så här:

Gullmarskolan kl 11:30 till 14:00. Fritidsgården kl 17:00 till 19:00. Badhusberget kl 19:00 till 20:00. [dagbok]

På skolan och på fritidsgården. Båda platserna känner jag till sedan innan, och särskilt nu när jag börjar få riktigt go kontakt med ungdomarna är det extra roligt och gå dit. [...] Från lunch och till em. Fritidsgården öppnar för de äldre ungdomarna på kvällen så då var jag där. [dagbok]

Detta spontana upplägg är vanligast i början av studien. Vid senare empiriinsamling karaktäriseras en arbetsdag istället av en rad olika och ofta schemalagda aktiviteter som klassrumsarbete, tjej- och killgrupper, enskilda samtal, hembesök i familjer och möten med en rad professionella samverkansaktörer (skolan socialtjänsten, tvärprofessionella samverkansgrupper och så vidare).

Platsen där mötet sker påverkar hur mötet blir, anser fältsekreterarna. Platsen i sig påverkar vilket handlingsutrymme de har och i vilken mån de blir inbjudna eller avvisade av målgruppen. Så här beskriver en fältsekreterare vikten av att läsa av signalerna som målgruppen sänder:

Alltså du märker det – folk signalerar, dom behöver inte säga ett ord. Men dom signalerar om det är passande eller inte passande. [intervju]

Platsen påverkar också fältsekreterarnas upplevelse av legitimitet. En för dem känd fysisk plats ingjuter en viss trygghet, medan en mer okänd plats kräver helt andra förhållningssätt och strategier i arbetet med att skapa ett igenkännande och etablera relationer. I citat nedan beskriver en av fältsekreterarna Familjens hus som en trygg plats:

Idag skedde framförallt det kontaktskapande arbetet på Familjens hus. Jag har tillsammans med framförallt en kvinna, startat en kvinno-grupp – vilket betyder att en del är mammor till våra ungdomar [...] Det är en känd plats för mig och min ”hemarena”. Det är en hemtrevlig lokal och jag känner mig bekväm där eftersom jag är där ofta och har det som utgångspunkt. Hemkänslan ger en möjlighet till avslappande möten. Det kan man ha på andra platser också, men hemkänslan gäller helt klart... [dagbok]

I berättelserna framträder fyra fysiska platser och sociala arenor för interaktion som särskilt betydelsefulla för att skapa ett igenkännande hos målgruppen och dennas nätverk. De beskrivs under rubrikerna nedan. På dem följer ett stycke som tar upp ytterligare några viktiga platser och arenor.

Skolan med omnejd

Fältsekreterarna gjorde tidigt bedömningen att kommunens enda högstadieskola är en bra arena som ger möjlighet att träffa de allra flesta ungdomarna, ofta även efter skoltid. En annan fördel med skolan är att det är en plats med legitimitet. Så här tror en av fältsekreterarna att ungdomarna själva skulle beskriva skolan:

Jag tror att de skulle beskriva det som en plats dit de ibland inte vill gå, där det kan vara tråkigt, men framförallt tror jag faktiskt att skolan utgör en fast punkt för de flesta ungdomarna. Även de ungdomarna som inte vill gå på lektionerna är oftast i skolan ändå: ”Vad ska jag göra hemma alldeles själv?!” [dagbok]

Ingen av fältsekreterarna är själv från Lysekil, men genom vistelse på skolan har de blivit introducerade av både ungdomar och andra professionella för var i kommunen ungdomar vistas. Det igenkännande som skapats har bidragit till en grund för fortsatt igenkännande och relationsbyggande även utanför skolan. Följande citat visar på hur fältsekreterarnas omfattande skolnärvaro möjliggör ett naturligt möte utanför skoltid för att det finns ett uppbyggt ömsesidigt socialt igenkännande:

Syftet är att både hålla liv i de kontakter jag redan skapat och fortsätta med kontakt-skapandet av nya individer. Det är ofta bra i skolan för då kanske en ungdom som jag redan känner hänger/förflyttar sig med en för mig okänd ungdom och på det sättet kan jag introduceras. Jag tycker inte heller att det går att understryka nog hur viktigt kontinuiteten är, så det är i sig ett syfte till varför jag åker upp till skolan så ofta jag bara kan. Bara som en sådan sak att kunna säga "Vi ses imorgon!" eller "Kommer du till skolan imorgon? Vi ses då!" om jag träffar på ungdomarna utanför skolan. [dagbok]

Inte minst beskrivs detta tidigt etablerade igenkännande som betydelsefullt när det gäller ungdomar som lämnat högstadiet efter årskurs 9. Det innebär att ungdomar som tidigare gått på högstadiet är kända för fältsekreterarna när de möts på andra platser i kommunen.

Ytterligare en viktig aspekt med att vistas på skolan är möjligheten att få träffa föräldrar:

Och sen det här att träffa föräldrarna, för det ger också en legitimitet. Vilka är vi? Vågar dom låta sina barn komma till oss? Familjens hus är ju placerat där det upplevs oroligt... [intervju]

Det har varit intressant att följa hur fältsekreterarnas beskrivningar av närvaron i skolan har förändrats över tid. De säger själva att deras roll och funktion har utvecklats till en profession med en tydlighet och legitimitet i förhållande till såväl ungdomarna som deras föräldrar och andra professionella aktörer på skolan. Utvecklingsprocessen beskrivs ha gått från att uppsökande socialt arbete som profession varit helt nytt och okänt i kommunen till att legitimitetsfrågan inte längre är aktuell för fältsekreterarna. Nedan ges några exempel på fältsekreterarnas arbete under etableringen i skolan och som synes handlande arbetet ofta om att svara upp mot andra professionella aktörer:

... när jag började fälta på Gullmarsskolan var jag okänd. Ingen visste riktigt vad de skulle förvänta sig, lärarna såg en ny vuxen – men till vilken nytta? De hade ju fått info att vi inte skulle vara korridorsvakter men vad skulle vi göra då? [dagbok]

... något osäkra och trevande [...] När jag tidigare satt i personalrummet kunde jag ändå uppleva lite av en känsla att "lata fältare som fikar när de ska fälta", eller lite osäkerhet kring vad vi gör. [dagbok]

Idag uppfattas professionen snarare som värdefull, med hög legitimitet:

Nu efter att ha arbetat inne i klasserna och lärarna har sett oss/mig "in action" upplever jag att de känner att: Aha! De gör ju nytta. Det händer något med våra elever när de träffar fältarna. Det gör att min röst hörs bättre när vi har möten eller om de har frågor kring en ungdom. [...] men nu har jag/vi bevisat vårt värde och förtjänat en plats där inne. Jag upplever helt klart att denna regelbundenhet med besök, samt aktiviteterna vi har med klasserna har gjort skillnad – det har som sagt gett en legitimitet på att vi är vettiga/nyttiga. [dagbok]

Fältsekreterarnas arbete med få en första kontakt och bli inbjudna av ungdomarna beskrivs under etableringsperioden ibland som en ganska försiktig, fysisk aktivitet. Det uppsökande sociala arbetet handlade då mycket om att mer "röra sig" och "vistas" i skolans korridorer och uppehållsrum samt på skolgården för att skapa igenkännande. Målgruppen sågs och bekräftades genom ögonkontakt, ett leende och ett "hej", och när inbjudan gavs hölls samtal med enskilda ungdomar och grupperingar. Idag ger fältsekreterarna helt andra berättelser som sällan ger uttryck för samma sorts trevanden. De känner till både namn och ålder på väldigt många ungdomar ur målgruppen och vet vilka grupperingar de ingår i och ofta vilka behov de har.

Idag är en vanlig frågeställning snarare: Hur ska vi skapa förutsättningar för att hinna med alla kontakter och etablerade relationer med målgruppen? Fältsekreterarna ger, kanske mest i samband med empiriinsamling två, uttryck för en stor osäkerhet när det gäller hur de ska hinna svara upp mot alla behov som finns och samtidigt verka för att ett igenkännande utvecklas bland de ungdomar som är nya i årskurs 7.

I följande citat ger en av fältsekreterarna uttryck för att relationsarbetet börjar bli omfattande:

Det är en av mina styrkor att jag kan hålla många bollar i luften och att jag är en sådan människa som kan planera i minuten. Jag får in väldigt mycket, samtidigt så blir det ju... gör jag rätt prioriteringar blir det rätt, gör jag rätt i mina prioriteringar [...] det är väldigt många ungdomar nu. [intervju]

Klassrummet

Tidigt 2015 fattade fältsekreterarna och skolans ledning beslutet att fältsekreterarna skulle få prova att ha egen tid i klasserna. Idag får alla som börjar årskurs 7 vid flera schemalagda tillfällen tid med fältsekreterarna i

klassrummet och klassrumsarbetet är ett befast inslag som legitimerar fältsekreterarnas yrkesutövning bland ungdomarna. Det som diskuteras är blanda annat normer, värderingar och hur det är att befinna sig i ett vuxenblivande.

På frågan om de känner en osäkerhet kring i vilken mån ungdomarna uppfattar deras roll som likvärdig lärarnas svarar fältsekreterarna att det inte varit ett problem. De lyfter fram att de tack vare att fältverksamheten är ny i kommunen inte "ärvde" någon tidigare verksamhet, men också att de får egen tid med ungdomarna i klassrummet gör att de själva får presentera sig och sin roll. I följande citat beskrivs klassrummet som en arena där fältsekreterarna blir kända för ungdomarna:

... så var idén kring vad vi gjorde på skolan otydlig. Innan hade vi mer chans att gå ut till massan och säga att vi är fältare och inte lärare [...] nu fick vi ju chans att verkligen presentera oss, och presentera vad vi gör [...] sedan jobbar vi ju så tydligt med något helt annat än lektioner, så jag tror det blev något väldigt bra. [intervju]

Klassrumsarbetet har, förutom chansen att etablera ett igenkännande och skapa kontakter med målgruppen, också lett till en rad andra förtjänster. En av dessa som fältsekreterarna särskilt lyfter fram är möjligheten att identifiera vilka sociala samspelsmönster som råder i olika grupper och mellan enskilda individer. Det

har gett dem kunskap om bakomliggande orsaker till ungdomars beteenden, vilken är viktig dels för det uppsökande sociala arbetet i sig, dels för att de med hjälp av den kan erbjuda alternativa "motbilder" – det vill säga andra samspelsmönster än vad andra professionella aktörer och föräldrar haft möjlighet att upptäcka. Nedan följer två exempel på det senare:

Alltså anledningen till att vi kom var ju för att det fanns problem. Det var några namn som upprepades och som kom till oss. I klassrummen var det ju inte alls dom namnen som var problematiska, eller vad man ska säga – snarare tvärtom. Snarare respektfulla, tysta och försökte hjälpa till. Ta frågorna på allvar och sådär. Så istället såg vi helt andra ungdomar som triggade och visste precis vilka knappar som behövdes för att få igång dessa ungdomar, alltså de namnen vi hade hört. [intervju]

... det är ju samma grupper som ställer till det på stan och i skolan, dom blir ju placerade i ett fack och sen får dom stå för allt fanskap överallt. När vi träffar dom i skolan och i klasserna är dom ju helt andra individer. Dom sitter ju ganska tysta. Detta förmedlar vi på föräldramötena. Det är också vår plikt att alla får veta att så här ser det ut, att detta är ju en grupprocess i sig. För även om det är andra individer som stökar så är det ju dom andra

Genom klassrumsarbetet är det inte bara ungdomarna som fått ett ansikte på fältsekreterarna och vet vilka de är, igenkännandet är ömsesidigt.

som vet vilka knappar dom ska trycka på. Det är ju inte dom som får ta all skit, utan det blir ju då dom som reagerar ... [intervju]

Fältsekreterarna lyfter fram att det i deras roll är viktigt att förmedla alternativa bilder av skolan som arena. De menar att både skolan som fysisk plats och de professionella som verkar där har ett ibland oförtjänt dåligt rykte och vill nyansera dessa bilder. De anser dock att det är allas ansvar att "talet om" skolan som en dålig plats inte utvecklas till en alltför stark negativ föreställning. Följande citat är ett exempel en sådan reflektion:

Ibland tänker jag dock att det vore bra att visa upp allt gott som skolan gör. För idag har skolan lite dåligt/oroligt rykte bland kommunens invånare. Det blir lätt ett pekande finger på de stökiga ungdomarna. Men var finns de vuxna? Och det är ganska farligt om de vuxna pratar om skolan på ett negativt sätt och vi som är där inte upplever den så. [dagbok]

Genom klassrumsarbetet är det inte bara ungdomarna som fått ett ansikte på fältsekreterarna och vet vilka de är, igenkännandet är ömsesidigt. Ett annat tydligt resultat märks genom att andra professionella kring ungdomarna upplever en positiv förändring i grupperingar och hos enskilda individer: "Det har också blivit lugnare i klasserna." [intervju]. Inte minst ger även ungdomarna uttryck för att klassrumsarbetet är något bra. Så här beskriver en fältsekreterare vad en ungdom sagt:

"... jag var blyg innan och nu vågar jag prata. Jag är snällare nu, för jag förstår att alla kanske inte är så glada..." [intervju]

Slutligen skapar klassrumsarbetet också möjligheter för fältsekreterarna att identifiera vilket bemötande som varje ungdom mår bra av. Följande citat ger exempel på ett par sådana tillfällen:

Jag hade också kontakt med [en] ungdom via mobil. Vi har svårt att få till att träffas men jag behöver stötta honom så jag hörde aktivt av mig till honom via mobil, vi hade träffats förra veckan och jag visste att han skulle försöka lösa lite saker under helgen så jag hörde av mig för att följa upp det. Han är inte en person jag kan ringa men det fungerar att sms [...] Däremot var det en kille som vi vet att det är lite rörigt kring, istället för att säga åt honom kunde jag ge honom en klapp på axeln när han började bubbla och det lugnade honom. [dagbok]

Fritidsgården

Även kommunens fritidsgård och dess närområde är en plats som fältsekreterarna redan under etableringen valde att vistas på. Följande citat visar på vikten av att bedriva uppsökande socialt arbete på fritidsgården:

Fritidsgården är en naturlig plats för de ungdomar som bor i närområdet först och främst. Här finner jag många som tillhör riskgruppen av ungdomar. Fritidsgården ligger i nära anslutning till Badhusberget samt Plasten [konstgräsplan] som är en orolig plats. [dagbok]

Fritidsgården möjliggör för fältsekreterarna att träffa även yngre barn och äldre unga vuxna som de inte tidigare har haft möjlighet att skapa ett igenkännande hos. De beskriver att bara deras närvaro på fritidsgården kan skapa en nyfikenhet hos barn och ungdomar som är okända för dem, varpå det sker ett ömsesidigt närmande. Följande citat ger exempel på en sådan situation:

... andra killar och tjejer som inte riktigt har haft någon anledning att närma sig ser mitt samspel med andra ungdomar och verkar bli nyfikna och acceptera mig mer. [dagbok]

Fältsekreterarna berättar att de när de rör sig bland målgruppen blir granskade av densamma. Följande citat är ett tecken på att det är något som de, för igenkännandets skull, vill ska ske:

Det kan också komma fram lite problematik när jag lär känna dem mer. Och det är särskilt en kille som jag tänker på som går igenom lite av en tonårskris. Det var så tydligt att han utvärderade mitt samspel med de ungdomarna jag redan känner lite och han verkade bedöma om jag var ok eller inte. Jag hoppas verkligen att han fick en bra känsla för det hade varit väldigt värdefullt att kunna närma mig honom. [dagbok]

Närvaron på fritidsgården medför möjligheter men även begränsningar, då det inte är en plats som alla ungdomarna söker sig till. Så här beskriver en av fältsekreterarna denna selektion:

Ja, fritidsgården skulle nog beskrivas som väldigt bra men ändå att den lockar enbart vissa ungdomar [...] Jag tror de som ofta är på fritidsgården skulle beskriva det som en väldigt positiv plats där de känner sig hemma, medan de som inte går skulle beskriva det som

att det mer är för vissa ungdomar och att de inte passar in eller kanske inte känner att den är till för dem. [dagbok]

Badhusberget och Familjens hus

I bostadsområdet Badhusberget finns förebyggande-enhetens andra verksamhet: Familjens hus. Verksamheten bedrivs i två hopslagna lägenheter och rymmer bland annat öppen förskola, familjeförskola och föräldrautbildningar. Det är också i dessa lokaler som fältsekreterarna har sitt kontor och när ingen annan verksamhet är igång använder de dem för att träffa sin målgrupp.

Badhusberget beskrivs ofta som ett område där det bor många som har det socioekonomiskt sämre än övriga medborgare i Lysekils kommun och fältsekreterarna bedriver periodvis mycket uppsökande socialt arbete där.

Detta är platser som vi redan idag normalt sett är på flera gånger i veckan, här finns stora behov. Badhusberget är vårt utanförskapsområde. [dagbok]

I takt med att fältsekreterarna etablerat sin uppsökande verksamhet och utvecklat omfattande kontakter med målgruppen och dennas sociala nätverk har behovet av en fysisk plats att mötas på vuxit fram. Familjens hus har på så sätt blivit en mer och mer central plats, enligt för fältsekreterarna mycket för att ungdomarna upplever lokalerna som en ”neutral plats”, en plats som erbjuder ett ”andrum” som ungdomar söker sig till. Fältsekreterarna berättar att det finns ett behov hos många ungdomar av att få träffa dem, göra saker tillsammans och samtala om saker som upplevs ”normala”. Detta förhållningssätt är genomgående, fältsekreterarna fokuserar i de flesta avseenden i första hand inte på ungdomarnas svårigheter utan på deras styrkor och saker de är intresserade av.

Familjens hus beskrivs som en plats dit ungdomarna kommer spontant för att prata en stund. Ibland handlar samtalen om vardagliga frågor, ibland vill ungdomarna lyfta saker som upplevs svåra.

Till tjejen som vi träffade på tumanhand mer aktivt. Ett hinder idag var tidsbrist men Familjens hus var bra. Där kunde vi fika lite och diskutera möjliga framtidsutsikter. [dagbok]

Fältsekreterarna lyfter fram att det är viktigt att etablera en tillitsfull relation till föräldrarna, då det skapar förutsättningar för att knyta kontakt med deras ungdomar. Men också för att försöka förstå mer om de förutsättningar under vilka ungdomarna lever.

... jag försöker nå barnen genom att först bygga relation med föräldrarna. [...] Det går inte att tänka målgruppen isolerat, man måste förstå vilket sammanhang den är i. [intervju]

Följande citat framhäver en situation då en av fältsekreterarna bedömt det vara viktigt att ha en nära och bra relation till i det här fallet ungdomarnas mammor:

Idag skedde det kontaktskapande arbetet framförallt på Familjens hus. Jag har tillsammans med framförallt en kvinna startat en kvinnogrupp, vilket betyder att en del är mammor till våra ungdomar och andra är unga vuxna. En del kvinnor/mammor har också med sig sina barn. Kvinnorna är utrikesfödda eller har utrikesfödda föräldrar. [...] vissa mammor har inte kommit till mig regelbundet, men nu har jag en grupp på 6–8 personer och nu ska vi åka på utflykt tillsammans om två veckor. [intervju]

En positiv ”sidoeffekt” av att skapa igenkännande och etablera relationer till ungdomarnas vårdnadshavare genom träffar på Familjens hus är att vårdnadshavarna får kunskap om varandra och varandras barn. Det har visat sig framgångsrikt då de hjälps åt att ”hålla ögonen öppna” efter enskilda ungdomar eller grupperingar som verkar må dåligt eller riskera att hamna i ett riskbeteende.

Fältsekreterarna har under studiens gång utvecklat denna föräldrasamverkan. Följande citat beskriver deras ambition att starta upp någon form av trygghetsvandring i samarbete med föräldrar:

Vi ska försöka trygghetsvandra också och vi försöker rekrytera föräldrar [...] Får vi med dom att trygghetsvandra får vi integrerat dom också, och så vet deras barn att deras föräldrar är ute och går, och så ska vi utbilda dom också. [intervju]

Fältsekreterarna har också mycket telefonkontakt med vårdnadshavare. Under projekttiden har de mer och mer tagit över ansvaret för de samtal till vårdnadshavare som görs inom ramen för skolans ansvar. Dessa samtal handlar i huvudsak om händelser och beteenden som skapat oro i skolan. Fältsekreterarna menar dock att det är viktigt att återkoppla till vårdnadshavarna också när det sker positiva förändringar kring en ungdom. Så här beskriver en fältsekreterare:

Jag behöver inte tala om för föräldrar hur de ska uppfostra sina barn – vi har ett samtal

om det. [...] men vi håller kontakt på sms, jag ringer till pappan och berömmar honom. Han måste ha respons på att det går bra. [intervju]

Nedan följer ytterligare ett exempel på hur en av fältsekreterarna resonerar om vikten att uppmuntra och stärka föräldrarna i deras föräldraroll, för att på sikt kunna förändra det som fungerar mindre bra:

Du stärker föräldern istället. Jag såg ju behovet och det klickade mellan mig och pappan. Det är ju bara goda ting jag förmedlar också, att han är en go pappa... Jag ser ju massor av brister, men ska man komma åt dom måste han vara nöjd med det som han är bra på. [intervju]

Fältsekreterarna försöker så långt som möjligt delta i möten dit föräldrar är inbjudna, för att skapa ett igenkännande och om det behövs även bygga relationer. De kvinno- och föräldramöten som arrangeras inom Familjens hus tar upp exempelvis droger och missbruk, hur saker och ting fungerar i Sverige och teoriinläringen inför Trafikverkets förarprov, men de lyfter också svårare ämnen som könsstypning, bortgifta och hedersrelaterat våld. Tack vara detta etablerade igenkännande har fältsekreterarna möjlighet att ställa frågor som kanske inte skulle falla sig lika naturliga om de kom från andra professionella. Nedan följer ett exempel på det:

... jag vågar fråga henne för att jag vet att hon vet att jag ser henne, alltså som en jättefin människa, och kan då fråga henne om könsstypning och hedersrelaterat våld och hur mycket jag behöver oroa mig för tjejerna på skolan. [...] Kommer dom bli bortgifta när dom är här? [...] Helt plötsligt får jag ställa dom här frågorna utan att det blir en översittargrej. [intervju]

Som synes i följande citat har fältsekreterarna observerat att utrikesfödda föräldrar kan känna en annan rädsla och osäkerhet inför olika myndighetsföreträdare:

Det är skillnad på en förälder som är född i Sverige, han är uppvuxen här, han är inte rädd för mig. [intervju]

Fältsekreterarna ser sig som potentiellt viktiga professionella personer som vårdnadshavare kan vända sig till med sina frågor och farhågor, men också som en professionell länk mellan andra myndigheter och familjernas vardagsliv.

Andra viktiga platser och arenor

Utöver de fyra platserna ovan lyfter fältsekreterarna fram ytterligare några arenor som är betydelsefulla för att skapa kontakt och legitimitet, bland annat fotbollsplanen Plasten, skolans friluftaktiviteter, olika sommaraktiviteter och inte minst bilturer. Det är viktigt att framhålla att fältsekreterarna bedriver uppsökande arbete på fler platser, men det ryms inte inom ramen för denna rapport att redogöra för alla dessa.

Det finns en fotbollsplan i Lysekils kommun som kallas Plasten på grund av sin konstgräsmatta. Det är en viktig plats att visats på, bedömer fältsekreterarna, speciellt under den ljusa och varma årstiden. Fotbollsplanen attraherar inte bara ungdomar med fotboll som sitt främsta intresse, vilket periodvis gör den till en stökig plats. Oron kan bero på motsättningar mellan olika ungdomsgrupperingar, men det finns också misstankar om att det pågår hantering och användning av droger. Så här beskriver en av fältsekreterarna ett möte med några äldre ungdomar på fotbollsplanen:

Jag mötte tre ungdomar runt 20 års ålder – med missbruksproblem alla tre – på fotbollsplanen Plasten [...] Jag vet att jag är omtyckt av några av dom [...] Dom är svåra att ta kontakt med, för dom är jag soc så där. Men då pratade vi mycket droger. Dom är jätteärliga! I och med att jag har ett intresse för cannabis [fältsekreteraren har skrivit en vetenskaplig uppsats i ämnet]... När man börjar med att möta dom och prata om substanser och molekyler tycker dom att man är intressant, sen så kan man bara ändra fokus och prata om varför man behöver ta droger och varför började ni och så... [intervju]

Citat ovan visar att på Plasten möter fältsekreterarna de äldre inom målgruppen samt att det kan vara särskilt svårt att knyta an till dessa unga vuxna.

Fältsekreterarna berättar att det ibland sker snabba förändringar när det gäller var ungdomar väljer att vistas. De måste därför vara lyhörda för dessa rörelser för att kunna nå ungdomar som har ett riskbetende eller riskerar att utveckla det. Citatet kommer från ett tillfälle då en ny plats, ett café i centrala Lysekil, blivit attraktiv för ungdomar att vistas på:

Jag satt nämligen på ett café i stan och fältade tillsammans med fritidsgårdsledarna. Det är ett nytt café som det hörts en del sus och dus [olika former av farhågor] kring. Det hänger också en hel del äldre ungdomar där, vilket gör att även yngre lockas dit. Det är ett ganska fint café men jag kände mig ändå lite olustig på grund av suset och duset jag hört. [dagbok]

På caféet uppfattade fältsekreteraren subtila signaler som behövde följas upp, varför det beslutades att fortsätta det uppsökande arbetet där. Så här beskriver fältsekreteraren sina planer:

... jag träffade några ungdomar som jag känner sen innan men sen fick jag också chansen att träffa ett par av de här äldre ungdomarna som kan vara viktiga. Framförallt tänker jag att det är bra att ha etablerat den här lilla kontakten inför i sommar [...] jag finner det verkligen relevant att besöka caféet igen. Att skapa en relation till den unga ägaren och bli "känd". I en sådan här liten stad tror jag det kan gynna mitt arbete med de yngre ungdomarna. Det kan också fungera som en ice breaker ifall det är fler äldre ungdomar på caféet. [dagbok]

En arena som inte är knuten till en viss fysisk plats är de olika aktiviteter som arrangeras inom ramen för skolans verksamhet men utanför skolan som fysisk plats, exempelvis friluftsdagar. Syftet med att delta i dessa aktiviteter beskriver fältsekreterarna som tudelat: dels önskar skolan att fältsekreterarna är med eftersom de många gånger känner ungdomarna bäst och kan verka medlande och lugnande om det skulle uppstå motsättningar, dels ser fältsekreterarna själva aktiviteterna som viktiga tillfällen till fördjupade kontakter på en annan arena än skolan eller klassrummet. De gör det möjligt att identifiera ytterligare sociala samspelsmönster och kan också visa tydligt om någon ungdom är mycket ensam eller utsatt på annat sätt.

En annan arena som inte heller är knuten till en specifik plats är de sommarlovsaktiviteter som fältsekreterarna genomför tillsammans med fritidsgårdens personal, till exempel badresor, makrillfiske, kanohajk med övernattnings i tält och resor till Liseberg och Skara sommarland. Fältsekreterarna berättar att dessa skapar igenkännande hos de ungdomar de inte tidigare träffat och inte minst gör det lätt att bygga vidare på de relationer de redan etablerat, vilket kan bero på att mötena sker under roliga former och på geografiska platser som inte är förpliktigande utan frivilliga för ungdomarna. Så här beskriver en fältsekreterare upplevelsorna under den första sommaren med sommarlovsaktiviteter:

Vi hade sommaraktiviteter i sommar – vi hade ingen semester, vi hade två veckor och gick om varannan. Vi hade sommaraktiviteter en dag i veckan. Det var jättebra, så det vill vi ha igen. Där har vi verkligen lyckats, vi fick tidningen att skriva om varenda aktivitet. [...] Det var ett sätt att visa på vad vi gör för pengarna. [intervju]

På frågan om vilka som deltagit i sommaraktiviteterna den första sommaren svarar fältsekreteraren att de inte riktigt nått den mångfald av ungdomar de hoppats på, men att det är något de vill fortsätta arbeta för:

Vi vill ju ha en integrerande effekt – både samhällsklasser och kulturellt – och där är vi inte riktigt än, vi måste klura på det. [intervju]

Följande citat visar på några av de aktiviteter som erbjöds denna sommar, men också på finansieringen av dem:

Vi gick ut med "Ung i Lysekil", det var det vi kallade oss för, och vi fick lite kulturpengar. Vi ordnade en Plasten-cup, volleybolltävling, makrillfiske, oljemålning här nere vid oljeviken, Skara sommarland, Vattenpalatset, paddling...jo, trumverkstad – man byggde en trumma i samarbete med Susanne – ett konstprojekt här uppe och språkcafé... Pokémon [skratt], vi letade Pokémon. Ja, vi hade aktiviteter hela sommaren. [intervju]

Fältsekreteraren berättar att det inte var helt oproblematiskt att arrangera sommaraktiviteter på fotbollsplanen Plasten, då andra aktörer menade att det inte var en lämplig plats. Men fältsekreteraren stod på sig och säger så här:

Vi hade Plasten-cupen för att få tillbaka Plasten där all drogförsäljning finns... Jo då, vi tar tillbaka begreppet och gör någonting gott. [intervju]

Fältsekreterarna beskriver vidare hur viktiga sommaraktiviteterna i sig är för många ungdomar. För dem kan återkomsten till skolan vara svår, då vad man gjort under sommaren ofta blir ett hett samtalsämne och de på grund av familjens socioekonomiska förutsättningar inte kan berätta att de gjort "något speciellt". Men efter att ha deltagit i olika sommaraktiviteter kan de berätta om sitt sommarlov.

Det finns olika skäl till att använda bilen som mötesplats. Ibland handlar det om att köra ungdomar till skolan, ibland föreslår ungdomar själva en biltur eller så gör fältsekreteraren bedömningen att en biltur är bra för någon. Bilen och bilresan är ingen fysisk plats, men den beskrivs ändå av fältsekreterarna som en värdefull arena att vistas på för att skapa och fördjupa relationer till målgruppen.

Följande är en av fältsekreterarnas analys av varför bilresor är värdefulla:

... det är att köra bil med en ungdom, för du har inte den ögonkontakten, det blir inte lika hotfullt. [intervju]

Fältsekreterarna har inte tillgång till bil i tjänsten, utan använder sina privata bilar för dessa ”bilsamtal”. I följande citat berättar en av fältsekreterarna om hur de arbetat med en ungdom över tid och att just bilsamtalen varit framgångsrika:

... det är många individer som vi har suttit ner med, spenderat mycket tid med, kört i bilen [...] en ungdom som vi har hjälpt en del där och vi har haft bilsamtal med honom, till exempel. Jättebra! Vi fick honom till slut att börja med en idrott, för han är en talang. [intervju]

Andra sociala situationer som ökar igenkännande och legitimitet

Att bli presenterad och introducerad av någon annan beskrivs av fältsekreterarna som en framgångsfaktor för att snabbt skapa ett igenkännande och få hög legitimitet för sin profession. Fältsekreterarna lyfter särskilt fram tre vanliga sätt att bli presenterad: **1)** av målgruppen själva, **2)** av andra professionella aktörer och **3)** av föräldrar. Det absolut bästa sättet och bli introducerad för okända ungdomar och föräldrar är genom att redan kända ungdomar tar initiativ till att presentera fältsekreteraren. Intressant för denna studie är att sådana situationer uppstår allt oftare, alltså i takt med att fältsekreterarna utvecklar relationerna till målgruppen. Idag är det inte ovanligt att kända ungdomar bjuder in fältsekreterarna att träffa deras vänner, syskon, föräldrar och flick- och pojkvänner.

Att bli introducerad på det viset är enligt fältsekreterarna ett ”kvitto” på att ungdomarna ser dem som viktiga och bra, och dessutom kommunicerar det att det uppsökande arbetet har en hög grad av legitimitet. Så här säger fältsekreterarna om denna sociala situation:

... blir introducerade av andra ungdomar så blir det en markör för att det har varit en bra dag idag. [intervju]

Det tror jag är det viktigaste sättet att bli introducerad på. För du får en legitimitet med en gång där. [intervju]

Att bli introducerad av kända ungdomar visar på förtroende och tillit. Det ger också goda förutsättningar för att bli någon som ungdomarna upplever att ”man kan lita på och ta kontakt med” [intervju]. Följande citat är typiskt för en vanlig arbetsdag:

De flesta ungdomarna jag träffade idag har jag träffat tidigare. Det var några yngre ungdomar som jag inte kände igen men som jag blev introducerad till via en äldre, för mig bekant ungdom. [dagbok]

Fältsekreterarna menar också att relationskapandet till okända ungdomar, efter det att de blivit introducerade av kända ungdomar, får en bra start då den första kontakten sker mer som ett naturligt möte i den mening att det är en ungdom som tar initiativet. Det förekommer också situationer då fältsekreterarna måste gå till handling i relation till en grupp okända ungdomar och kända ungdomar underlättar mötet. Följande citat visar på ett sådant exempel:

Detta var en grupp som skojbråkade på skolgården när det höll på att spåra ur, då gick jag fram och pratade om situationen så att stämningen skulle lugna sig. En kille ropade högt för de andra när jag kom fram: ”Han känner jag!” Tack! tänkte jag... [dagbok]

I följande citat syns exempel på att ungdomar har introducerat fältsekreterare för sina föräldrar:

... relationen startade när jag träffade tjejen i skolan, när vi skolfältade. Sedan träffade jag henne under sommarlovet när hon var ute på gården. Sedan kom en inbjudan från familjen. [intervju]

... en kille som jag satt med som tog upp mig i sitt nätverk, hans bror och jag har en väldigt god relation. Han går hem och säger att jag är bra. Sedan ringer jag deras mamma och frågar om jag kan få samtycke att jag pratar om deras barn i ISP [individuell studieplan]. Då säger dom att det är inga problem, jag vill att ni pratar om honom för vi vill ha hjälp. För om barnen går hem och säger att jag är bra då vill föräldrarna ha hjälp. [dagbok]

Enligt fältsekreterarna händer det också att föräldrar väljer att presentera dem för sina barn, vilket de ser som något mycket värdefullt. Dock kan det ibland försvåra kontaktskapandet till en ungdom, lite beroende på hur föräldrarna har presenterat dem och deras roll och ansvar. Risker ligger enligt fältsekreterarna i att ungdomen kan tro att det kommer in ytterligare en ”kontrollfunktion” från vuxenvärlden i dennas liv.

Det var mer vanligt i början av fältverksamheten att fältsekreterarna blev introducerade genom en annan professionell aktör, ofta inom skolans sfär. Introduktionen var ibland planerad (till exempel en presentation

av fältsekreterarna i klassrummet), ibland spontan (i korridoren). Att bli introducerad av en annan professionell aktör skapar möjligheter för igenkännande, men det finns också risker med dessa sociala situationer, berättar fältsekreterarna. I vilken mån de beskriver denna form av introduktion som en möjlighet eller ett hinder ter sig vara helt avhängigt *hur* den andra aktören presenterar dem. Så här beskriver en fältsekreterare en introduktion som inte blev så bra:

... ”och här har vi socialtjänsten som ska presentera sig”... Men nej, vi är inte socialtjänsten. [...] det tar tid att tvätta bort den föreställningen, att vi är spioner från socialtjänsten [skratt]. [intervju]

Med några sådana erfarenheter bakom sig väljer fältsekreterarna idag att i möjligaste mån presentera sig själva. Erfarenheterna visar att det är oerhört viktigt att det första mötet med ungdomarna och deras sociala nätverk blir så korrekt som möjligt när det gäller vilken funktion fältsekreterarna har och med vilka frågor ungdomarna kan vända sig till dem.

Förhållningssättets betydelse

Fältsekreterarna beskriver det professionella förhållningssättet som något som förmedlar ett genuint engagemang, öppenhet och respekt. Det kräver också en god förmåga att genom lyhördhet kunna anpassa sig till varje specifik situation. Ett verktyg fältsekreterarna använder i sina möten är att leta efter ”någon minsta gemensamma nämnare... alltid” [intervju]. Med det menas ett samtalsämne som öppnar upp, förenar och möjliggör ett fortsatt samtal och förhoppningsvis leder till att ungdomen önskar en fortsatt kontakt. Så här säger en av fältsekreterarna:

Men även med ett samtal som handlar om dataspel säger vi kan du känna att detta är ett bra möte, detta är genuint och en början på en bra [...] fortsatt kontakt. [dagbok]

I möten med den kända målgruppen är det inte särskilt svårt att finna något att bygga samtalet på, berättar fältsekreterarna. Det beror på att de redan känner ungdomarna och vet vilka förhållningssätt och samtalsämnen de föredrar. Däremot kräver möten med mer okända målgrupper mer av öppenhet och inlyssnande.

Processen att anpassa sitt förhållningssätt beskrivs som mycket snabb och den resulterar alltid i någon form av handling. Nedan ges fem exempel på *hur* fältsekreterarna använder sin professionella förmåga för att anpassa sitt förhållningssätt i olika möten med målgruppen. Exempelen visar också på vad fältsekreterarna

gör under en arbetsdag och hur de reflekterar kring sitt förhållningssätt och sin önskan att visa engagemang, öppenhet och respekt.

Exempel 1 Citatet nedan visar hur en fältsekreterare resonerar kring sitt förhållningssätt och hur situationen kräver lyhördhet och anpassning:

Jag inledde med det vanliga att fråga hur de mår och så där, jag var lyhörd [för] ifall de kände sig bekväma med att fortsätta prata lite eftersom jag inte ville ”tränga mig på” när de faktiskt är ute i sitt vanliga vardagsliv. De uppmuntrade till att prata mer å det var gott. De okända var jag mer passiv, lät fritidsledarna ta kontakten, sköta första delen av pratet, samt introducera mig. Jag försökte ta chansen att ge ett avslappnat/positivt intryck, och pratade egentligen bara när det var tydligt adresserat till mig än att försöka få igång en ny konversation mellan personerna och mig eftersom de kände fritidsledarna och jag inte vill uppfattas som påträngande. [dagbok]

Exempel 2 Nedan syns en fältsekreterares förhållningssätt och anpassning samt vikten av att såväl sända som fånga upp både verbala och icke-verbala signaler:

Av de kända blev jag inbjuden till [att] fortsätta samtalet efter att jag hade hälsat, jag ”kontrollerar” det genom att tystna, vända mig bort bara lite, glida ifrån lite med blicken så att de ska känna att de kan avsluta, och väljer de då att fortsätta prata så möter jag dem i det. Av de okända var de först lite avvaktande, hade jag inte blivit introducerad tror jag inte jag hade kunnat hälsa överhuvudtaget. När jag sedan försökte etablera en lugn, bekräftande ”första” kontaktskapande relation slappnade de av lite mer och jag fick till och med en liten ”inbjudan” om vidare kontakt. [dagbok]

Exempel 3 Nedan belyser en fältsekreterare förhållningssätt och anpassning, och då särskilt vikten av en gemensam nämnare:

Det är den här avvägningen mellan att vara aktiv genom att fysiskt vara nära distansmässigt, men ändå inte tränga sig på pratmässigt. Att börja prata lite med de jag inte känner så mycket. Stanna kvar, finnas runt ungdomarna, sätta mig i soffan, och så kommer de och sätter sig och pratar lite. Det är fantastiskt. Nu håller de också på med

Ett verktyg fältsekreterarna använder i sina möten är att leta efter ”någon minsta gemensamma nämnare ... alltid” [intervju]. Med det menas ett samtalsämne som öppnar upp, förenar och möjliggör ett fortsatt samtal [...]

graffitimålning på fritidsgården så det var där jag befann mig hela kvällen och då var ju den väggen den gemensamma nämnaren. [dagbok]

Exempel 4 Nedan beskrivs hembesöket och anpassningen till att verka i någons privata sfär:

Om skolan kan kännas begränsande ibland är det också speciellt att vara hemma hos någon. Här behöver jag verkligen vara öppen, ödmjuk och lyhörd för det sociala samspelet – hur fungerar det här hemma? Vilka oskrivna regler finns? Och när det är en annan kultur blir det ännu mer klurigt att trampa på rätt stig [...] Att träffas hemma hos någon kan ge möjlighet till mer förtrolighet, hemma är människor ibland mer avslappnade. Men jag är där i jobbet. Så det gäller att hålla rätt balans. Och jag måste själv skapa begränsningarna för jag är inte där som vän. [dagbok]

Exempel 5 Citatet nedan är ett av många där fältsekreterarna beskriver hur reflektionen över förhållningsätt och anpassningsförmåga är närvarande inför, under och inte minst efter alla möten med målgruppen:

Jag hoppas det kommer finnas utrymme för en lite mer regelbunden kontakt (kanske inte varje vecka men mer än att heja på varandra

i skolan) med B. Men vad kommer jag kunna göra för C? Idag var jag som sagt på skolan men det måste finnas något vi kan göra utanför skolan [...] Det är tvivel just kring det här att behöver jag verkligen släppa A nu? Finns det något annat jag hade kunnat göra? Hade han velat ha den hjälpen? Hade jag kunnat stötta honom ... Det kändes lite otillräckligt idag. [dagbok]

Självkritiska reflektioner

En del av det uppsökande sociala arbetet handlar alltså om att ständigt (om)värdera och anpassa förhållningsättet efter ungdomarnas behov och önskemål, men som synes i följande citat kan denna relationsuppbyggnadsprocess behöva ta lite tid:

Jag ser det verkligen som en längre relationsprocess, även om jag inte vet hur individbaserad den kommer vara jmf med grupp-fokuserad. Jag tänker att de här ungdomarna vill jag fortsätta att träffa på skolan, fortsätta att prata med, så att jag verkligen blir en vuxen som de kan räkna med. Vissa kommer då kanske också utmärka sig genom att behöva ett riktat stöd på individnivå. [dagbok]

Fältsekreterarnas reflektioner handlar mycket om hur deras förhållningsätt uppfattas av målgruppen och dennas sociala nätverk. Inte sällan förekommer kritiska

reflektioner kopplat till färdigheter och förmågor samt en önskan om förändring och utveckling.

Det mesta reflektionsarbetet verkar ske efter möten. Det rymmer ofta ett resonerande kring det egna förhållningssättet, agerandet och icke-agerandet, vilken respons som gavs från målgruppen samt om ytterligare anpassning av bemötandet bör ske. Nedan är några exempel på det:

Jag måste bli bättre på att få dem att ifrågasätta sina egna uttalanden. Ibland känner jag att jag går in som en föreläsare snarare än samtalspartner. Så blir det ibland när jag ser att de förstör sig själva (t.ex. alkohol, droger osv). [dagbok]

... när det kommer till kontaktskapande situationer vill jag bli bättre på att ta någon åt sidan utan att det verkar udda eller märkligt. Jag känner också att jag blir bättre hela tiden genom att göra det. "Lära sig genom att göra." [dagbok]

Svårigheten beskrivs ofta ligga i att hitta ett pedagogiskt och professionellt förhållningssätt som möjliggör ett närmande. Uppdraget är att bygga relationer till målgruppen, då det är frivilligt att bjuda in fältsekreterarna till kontakt. Det uttrycks bland annat så här:

... jag dröjde mig aldrig kvar särskilt länge vid varje ny grupp, utan jag vill bara fortsätta att försiktigt bygga på den lilla relation som finns sedan tidigare. [dagbok]

Samtidigt som fältsekreterarna kan uppleva sig frustrerade över att inte kunna bevisa att deras arbete hjälper ungdomarna på ett konkret sätt och bidrar till social förändring beskriver de att de med sitt nuvarande arbetssätt verkligen får använda sin formella och reella kompetens.

Anpassning

När fältsekreterarna beskriver hur de anpassar sitt förhållningssätt under alla de möten de har under en arbetsdag blir det tydligt att det handlar om anpassning till *person* och *situation*. Exempelvis möter de ungdomar som inte visar att de vill ha kontakt, trots att det verkar föreligga ett behov. I följande två citat funderar fältsekreteraren på nya förhållningssätt för att i nästa möte nå en ungdom som bedöms riskera att utveckla ett riskbeteende:

Däremot är det den där killen med sommarjobbet som jag funderar kring hur jag ska följa

upp... Och hur jag ska kunna närma mig det vid exempelvis nästa gång, utan att stöta mig med honom. Han ville till exempel inte berätta vad det var de skulle arbeta med... [dagbok]

... finns absolut en risk om de yngre tyr sig till dessa. Och det är det som är det fina i kråksången, att knäcka det. Hur kan vi närma oss de äldre utan att de känner sig hotade, men samtidigt skydda de yngre? [dagbok]

I följande citat reflekterar fältsekreteraren kring vilka risker det kan finnas med nuvarande förhållningssätt:

Mamman och dottern är inte så kända, jag håller fortfarande på att etablera en relation. Ibland känns det lite som om att de glömmer bort att jag är där i jobbet, och kanske inte förstår att jag också är där för att stärka dem. För att jag blir lite för mycket tillmötesgående. Men det blir nog enklare med tiden när jag lär känna dem bättre. [dagbok]

Det finns många exempel på att förhållningssättet i kontakten med målgruppen och dennas nätverk gav önskat resultat, till exempel:

Träffade en kille med oro kring [...] i korridoren, det blir nästan alltid en stor kram, jag försöker att undvika deras hälsningar efter ett tag och låter kramen bli till vårt sätt att hälsa. Man känner om individen inte vill ha en kram, 90 % vill ha kramen. Han sa att han skulle komma till oss när vi har öppet hus på onsdag. Gott, sa jag, det ser jag fram emot. [dagbok]

Det var också en kille som är lite blyg och som jag vet rör sig i lite oroliga kretsar. Det har tagit en tid att bygga upp lite mer av en relation och idag när han försökte smyga förbi så stoppade jag honom mjukt genom att lägga handen på hans arm och knycka en liten halv kram genom en omlagd arm och fråga hur det var och busa lite med honom. Jag fick ett stort leende tillbaka och det kändes så himla gott. Han börjar verkligen öppna upp sig. [dagbok]

En kille jag hade ett långt samtal med idag vet jag har stora psykiska problem, killen i fråga utsatte en annan kille för grovt våld. Vi har inte haft ett så långt samtal innan och det blev gott att få knytta mig lite närmare han. [dagbok]

Faktorer som var, när och i vilket socialt sammanhang man möts spelar alla roll för förhållningssättet. Följande citat visar på en tydlig anpassning:

När jag samtalade med de killarna var det stökigt runt om, jag tänker ta det samtalet igen men med mindre folk... [dagbok]

Platsen för mötet beskrivs både som ett hinder och som en möjlighet för kontakt och fortsatt relationsbygge. Nedan ges några exempel på när platsen hindrar fältsekreteraren att agera utifrån identifierade behov:

... det jag tänker på är att skolan som plats möjliggör så mycket kontaktskapande men samtidigt begränsar den, det är svårt med längre samtal så även om det blir lite djupare eller jag märker att en ungdom vill öppna upp sig om djupare saker är det svårt. Ska jag fortsätta fråga? Kan jag ta emot hela berättelsen? Finns det tid? Om ungdomen börjar gråta är det något som den känner sig bekväm med i skolan. [dagbok]

När det gäller B känner jag verkligen av att jag var på någon annans arena idag. Vi kunde inte bara smyga iväg eller ta en promenad direkt. Hon var i skolan och behöver stanna där. Jag kan inte heller erbjuda henne exempelvis en kopp choklad/filt/kudde och bara lyssna på henne, för vi var i skolan. Är det inte väldigt akut finns inget sådant utrymme. [dagbok]

Samtidigt som skolan möjliggör igenkännande och etablering av relationer är det alltså också en plats som försvårar arbetet med att svara upp mot behov av exempelvis längre samtal. Ungdomarna måste delta i undervisningen och rasterna är korta. Lösningen är att se skolan som en "samlingsplats" för att sedan finna andra plaster för det fortsatta relationsbygget.

Vi möttes i skolan (säkraste sättet för att veta att hon kommer) och gick sedan gemensamt till Familjens hus. [dagbok]

En plats kan behöva utvärderas också för de sociala och geografiska normer och kulturer den kommunicerar. Sådana processer beskrivs påverka både fältsekreterarens egna och målgruppens (och ibland även dennas nätverks) känslor, förväntningar och föreställningar. Nedan ges ett exempel kopplat till ett hembesök:

Hur hälsar jag? Med en kram? Var sätter jag mig i soffan? Det bjuds på tilltugg, börjar jag?

Börjar de? Jag har haft riktigt ont i magen idag men blir [jag] bjuden på en specialaremacka – vad ska jag göra, det är bara att ta emot och visa uppskattning! Här påverkar hemsituationen jättemycket. [dagbok]

Tron på ungdomars förmågor och styrkor

Ofta beskriver fältsekreterarna att deras arbete måste präglas av att det visar att de verkligen tycker om ungdomarna.

... man måste verkligen tycka om sitt jobb för att jobba med sitt hjärta. [dagbok]

När fältsekreterarna reflekterar över vilket förhållningssätt de har återkommer de till att de vill kommunicera att de både tror på och vill lyfta fram målgruppens styrkor och förmågor. Som synes i följande citat lyfter de, även om de arbetar med ungdomar med problematiska beteenden, fram det som fungerar:

Det finns massa styrkor hos dessa individer [...] självklart finns det problem, men det handlar om att hitta vägar ur det och till något nytt och bättre. [intervju och dagbok]

Det finns en medveten tanke med att förflytta fokus från det eventuellt dysfunktionella som finns kopplat till målgruppen till att istället fokusera på det funktionella och försöka bygga vidare på ungdomarnas styrkor, drömmar och intressen, berättar fältsekreterarna. De möter ofta ungdomar som ger uttryck för lågt självförtroende och är därför medvetna om det stora behovet av att bli sedd och bekräftad och inte minst få höra och känna att man "duger" och är "bra som man är". Det syns i följande citat:

Jag tror hon har behov av lite ny energi, bli inspirerad och uppmuntrad. Sedd. [dagbok]

Handlingsutrymme

Fältsekreterarnas handlingskompetens beskrivs ofta som deras tillgång till kunskap i olika situationer. Fältsekreterarna själva anser att deras handlingskompetens utvecklats både utifrån tidigare studier och nuvarande vetenskaplig kunskapsinhämtning, men kanske mest genom deras vardagliga arbete.

Som alltid, jag kan bli bättre, jag lär mig något varje dag i detta yrke, jag gör fel och så tänker jag på det, sen försöker jag göra det annorlunda till nästa gång. [dagbok]

Fältsekreterarna menar också att tillgång till eller avsaknad av handlingskompetens i arbetet hänger starkt ihop med personlighet. Så här säger en av fältsekreterarna:

Vem som helst kan inte bli fältsekreterare. Man måste ha det där för att kunna möta ungdomar... Ha personlig lämplighet och så. [intervju]

Följande citat rör en av fältsekreterarnas behov av att öka sin kompetens och förståelse för att få ett bredare handlingsutrymme:

Och den killen jag pratar om, han ber mig ju inte om någon hjälp när det gäller hans privatliv men jag skulle ändå vilja ha mer kompetens på området. Verkligen vara insatt. Hm... Det får bli något att ta tag i. [dagbok]

Fältsekreterarnas handlingsutrymme påverkas även av rådande organisatoriska ramar och förutsättningar, men också av kommunmedborgares, ungdomars, föräldrars, politikerns och andra professionella aktörers både skiftande och motsägelsefulla förväntningar. Sammantaget beskrivs handlingsutrymmet, liksom handlingskompetensen, skapa såväl möjligheter som hinder i arbetet.

Fältsekreterarna menar att de inte är lika styrda av organisatoriska ramar och regelverk i sin profession som till exempel socialarbetarna på socialförvaltningen. Det uppsökande sociala arbetet beskrivs snarare ske utifrån ett stort organisatoriskt handlingsutrymme, utan omfattande direktiv. Handlingsfriheten beskrivs, likt i följande citat, särskilt stor när det gäller fältsekreterarnas kärnverksamhet, alltså att bygga relationer till målgruppen:

Vi har stora möjligheter att anpassa vårt arbete så att vi når ungdomarna på bästa sätt. [intervju]

Däremot hade jag stort handlingsutrymme inom min "sociala" roll, genom att söka upp dessa ungdomar och bemöta dem [med] positivitet och värme kunde jag skapa kontakt. [dagbok]

Fältsekreterarna menar att deras professions handlingsutrymme i flera avseenden möjliggör en rad självständiga bedömningar. Framför allt lyfter fältsekreterarna fram de stora möjligheter de har att genom sina relationer identifiera behov tillsammans med målgruppen och dennas nätverk för att sedan gå till

handling. Handlingsutrymmet har resulterat i en rad olika aktiviteter, både individ- och gruppinriktade, till exempel tematiserade tjej- och killgrupper, tematiserade föräldragrupper, hembesök, matlagningsgrupper, LAN-kvällar/nätter och sommarlovsaktiviteter.

Eftersom det tidigare inte fanns någon fältverksamhet i kommunen har fältsekreterarna "trevat" och "testat" sig fram. De beskriver dock att de under denna process, där de själva i stor utsträckning har ansvarat för att utveckla verksamheten, har fått ett stort organisatoriskt stöd i arbetet. Att de klarat av att bygga upp verksamheten beror enligt dem själva också på att de har ett bra samarbete sinsemellan och är ett stöttande och kompletterande team.

Vi är väldigt starka som team. Hade vi inte varit det så hade detta varit tungrott... Vi har en jättesnäll och go chef och hon har så mycket på sitt bord, och det har jag sagt till henne. Men det är inget bekymmer för oss, vi kan ro denna skuta själva. Men det är ju ingen som säger stopp, och vi får ju bekräftelse för det vi gör... [intervju]

Under studiens gång har fältsekreterarna haft minst tre olika ansvariga chefer, så trots det organisatoriska stödet beskriver de emellanåt sitt uppdrag som lite osäkert. De säger också att ingen av cheferna har haft någon erfarenhet av att själva bedriva eller bygga upp en uppsökande verksamhet. Den kunskapen och kompetensen har fältsekreterarna skaffat själva, vilket här beskrivs som något positivt:

... det har ju aldrig funnits några fältare här. Vi har inga chefer som har någon erfarenhet. Dom som sitter på erfarenheten av fältarbete det är ju vi, och detta utifrån att vi besökt andra fältare i andra kommuner och pratat med dom. Så vi har ju fått till oss en massa tips och råd, och det var jättebra att vi åkte runt och pratade... [intervju]

Trots allt har fältsekreterarna i perioder saknat en nära organisatorisk ledning, en ansvarig chef att vända sig till med frågor som rör fältverksamhetens uppbyggnad, innehåll och prioriteringar. I samband med den andra empiriinsamlingen var fältsekreterarna uppriktigt oroliga för hur stort deras ansvarområde vuxit sig. Det uppstod frågor som: "Hur ska vi hinna med och följa upp alla redan etablerade relationer med målgruppen och deras sociala nätverk?" och "Hur ska vi hinna med att etablera nya relationer som tillhör målgruppen?" Och inte minst: "Gör vi rätt prioriteringar?"

REFLEKTIONER KRING FRAMTIDA UTMANINGAR

Fältsekreterarna har tillgång till en ”arbetsplats” under sin vardagspraktik och den utgörs av dem själva. De representerar en socialarbetare som ”flyttat ut från sitt kontor” till det offentliga rummet för att möta målgruppen där de är. Eftersom ungdomsmiljöerna förändras över tid måste fältsekreterarna följa med i denna föränderlighet, vilken ibland sker snabbt. Möjligheten att etablera relationer till målgruppen är en obestridlig grund och professionell utmaning för att klara uppdraget att motverka att ungdomar hamnar i olika former av riskbeteende. Övergripande kan det uppsökande sociala arbetets förutsättningar sägas behöva utgå ifrån tre F: *frihet, förutsättningslöshet och frivillighet*.

Professionellt uppsökande socialt arbete måste utgå ifrån öppenhetens villkor, menar Andersson (2010). Den professionella aktören måste ha *frihet* i sin yrkesroll samt ha möjlighet att arbeta *förutsättningslöst* för att nå den breda målgruppen i skriftande ungdomsmiljöer. *Frivilligheten* för målgruppen att ta del av stödet utgör den tredje grundförutsättningen. Frivilligheten utmärks av att fältsekreterarna i sin professionella roll erbjuder en exit-relation som innebär att ungdomarna när som helst kan välja bort fortsatt kontakt. Exit-relationen ställer alldeles särskilda krav på fältsekreterarnas förmåga att anpassa sitt förhållningssätt i det relationsskapande arbetet, då målet är att ungdomarna ska uppleva att det finns ett värde i att ha fortsatt kontakt med dem.

Denna studie vittnar om att det är först när en trygg och tillitsfull relation är etablerad mellan fältsekreteraren och målgruppen som det är möjligt att påbörja ett förändringsarbete. Fältsekreterarna har i sin vardagspraktik inte tillgång till några villkorade krav eller maktmedel i relation till målgruppen, utan måste helt förlita sig på sin förmåga att bygga förtroendefulla relationer på frivillig basis. Med andra ord är ungdomarna i ett lokalsamhälle inga klienter och fältsekreterarna måste kunna hantera den ovisshet det innebär att aldrig på förhand veta hur en relation kommer att utvecklas. Det uppsökande sociala arbetet måste skyddas mot en utveckling som riskerar att målgruppen uppfattar fältsekreterarna som kontrollerande och ”uppdragsstyrda” professionella vuxna.

Studien visar också på att det är ungdomarnas önskan om att ha en relation till fältsekreterarna

som varit den största bidragande orsaken till att fältverksamheten förhållandevis snabbt fick legitimitet i kommunen. Vidare visar den på att legitimitetsfrågan fortsättningsvis behöver ett fördjupat erkännande brett i Lysekils kommun. Det finns ett fortsatt behov av tilltro till denna form av socialt arbete, inte bara i Lysekils kommun – det är nationellt behov.

Ett viktigt led i professionens legitimitetsutveckling är tillgång till språklig gestaltning för att kommunicera ”görandet” i arbetet på ett enkelt och tydligt sätt. Idag vilar det uppsökande sociala arbetet i flera avseenden på den så kallade ”tysta kunskapens vardagspraktik”, mycket på grund av att det saknas forskning. Flera studier visar på att det uppsökande sociala arbetets vardagspraktik när det kommuniceras riskerar att uppfattas som ”flummigt”, ”diffust” eller ”mystifierat” (jmf t.ex. Ander 2005, Andersson 2005b, Andersson 2010, Bons & Ginner Hau 2013, Henningsen & Gotaas 2008, Pedersen 2004). Det innebär att arbetet idag många gånger beskrivs, av både fältsekreterare och ansvariga chefer, utgå ifrån socialarbetarnas personliga moraliska engagemang för målgruppen.

Ytterligare ett perspektiv som framkommit är att de så kallade beställningsuppdragen från andra professionella aktörer har ökat under studiens gång. Studien ger indikationer på att det finns en koppling mellan denna ökning och ökningen av det uppsökande sociala ungdomsarbets legitimitet. Det kan finnas anledning att stanna upp och reflektera över på vilket sätt det kan ha påverkat och kanske kommer att påverka fältsekreterarnas upplevelse av sin professions legitimitet nu och i framtiden. Fältsekreterarna i studien ser det som ett erkännande från andra, mer etablerade professionella aktörer. Det arbete de gör via beställningsuppdragen uppmärksammas på ett helt annat sätt än det fria, förutsättningslösa uppsökande sociala arbete där få har insyn.

Trots att fältsekreterarna inte kan ta stöd av en behandlande eller myndighetsutövande roll finns det, särskilt i samband med beställningsuppdrag, förväntningar på att de ska åstadkomma ett socialt förändringsarbete – och det snabbt. Dessa förväntningar är svåra att förena med fältsekreterarnas förutsättningar, då ett socialt förändringsarbete kan ske först när det finns en för målgruppen frivilligt upprättad relation som bedöms vara tillitsfull. Kanske finns det skäl att

lyfta följande fråga: I vilken mån riskerar fältsekreterarnas uppdrag att bedriva socialt arbete att ersättas av beställningsuppdrag?

Under etableringen av fältenheten lades mycket tid på fritt och förutsättningslöst uppsökande socialt arbete i olika ungdomsmiljöer, vilket gav fältsekreterarna möjlighet att bygga relationer med målgruppen och dennas umgängeskrets och få värdefull information som andra professionella aktörer kanske inte hade samma tillgång till. Fältsekreterarna beskrev vid denna tid att de hade ett stort handlingsutrymme i sin profession, utan någon större påverkan av organisatoriska riktlinjer, ramar och förväntningar gällande prioriteringar och tidsfördelning. Framför allt framhölls ett stort handlingsutrymme när det gällde *hur, var* och *när* det fria och förutsättningslösa uppsökande sociala arbete skulle ske. I början, när fältsekreterarna var mer sökande i sin roll, präglades alltså arbetet av uppsökande av och möten med målgruppens ungdomar i deras miljöer. Det var framför allt målgruppens behov och rörelse i det offentliga rummet som styrde arbetsdagens innehåll, vilket medförde att fältsekreterarna tillsammans med målgruppen ibland beslutade att genomföra aktiviteter utifrån uppkomna behov.

Förutom av uppsökande socialt arbete präglades fältsekreterarnas arbetsdag i början av denna studie av klassrumsarbete. Senare under studien utvecklades fältsekreterarnas arbetstid till att i huvudsak styras av en redan fulltecknad almanacka – av en rad inplanerade möteskonstellationer, schemalagda aktiviteter och beställningsuppdrag. Det är tydligt att den utvecklingen har gjort det svårt för fältsekreterarna att avsätta tid för det fria och förutsättningslösa uppsökande sociala arbetet. Inet heller upplever de samma stora handlingsutrymme som tidigare. Almanackan beskrivs vara helt fylld av redan inplanerade möten och aktiviteter. En del av dessa har fältsekreterarna planerat tillsammans med målgruppen, men många

möten är nu i högre grad inplanerade utifrån andra verksamheters och professionella aktörers behov och förväntningar.

I samband med reflektioner över denna utveckling ger fältsekreterarna uttryck för en stor farhåga: risken att de inte längre har samma möjligheter att tidigt uppmärksamma riskbeteenden och riskmiljöer där målgruppen vistas efter skoltid, eftersom det relationsskapande arbetet med målgruppen nu i huvudsak sker inom ramen för skolan som arena. Samtidigt som indikationerna på att mindre av fältsekreterarnas arbetstid läggs på kärnuppgiften – att bedriva fritt, förutsättningslöst uppsökande ungdomsarbete i lokalsamhället – är oroande, är den numera fulltecknade almanackan ett ”kvitto” på att deras kompetens eftersöks och behövs. Det ger legitimitet för fältsekreterare som profession – till skillnad från det uppsökande sociala arbetet som många gånger inte ger upphov till ett lika stort erkännande, vilket kan bero på att det är ett socialt arbete som inte är lika synligt för andra professionella aktörer.

När denna studie avslutas är det uppsökande sociala ungdomsarbetet i Lysekils kommun befriat från politiska påtryckningar gällande att visa på resultat. Samtidigt finns en rad studier som visar att just denna avsaknad av resultatredovisning är det starkaste skälet till att uppsökande socialt arbete lätt prioriteras bort i ekonomiskt kärvare tider (jmf t.ex. Andersson 2005a, Bons & Ginner Hau 2013, Molin 2005, Utne Berg 2006). Kanske kan resultatet räknas i att många av kommunens ungdomar aktivt söker kontakt med och önskar ha en relation till fältsekreterarna? Fältsekreterarna erbjuder ju en professionell relation som många ungdomar bedömer som värdefull. Men räcker målgruppens gensvar på fältsekreterarnas närvaro som bevis på att denna socialarbetarprofession svarar upp mot ett existerande behov?

REFERENSER

- Ander, B., Andersson, M., Jordevik, K. & Leisti, A.** (red.) (2005). *Möten i mellanrummet – socialt förebyggande arbete med ungdomar*. Stockholm: Gothia.
- Ander, B.** (2005). Att komma för tidigt – förebyggande ungdomsarbete. I Ander, B., Andersson, M., Jordevik, K. & Leisti, A. (red.). *Möten i mellanrummet – socialt förebyggande arbete med ungdomar*. Stockholm: Gothia.
- Andersson, B.** (2005a). Fältarbete – en brokig kontinuitet. I Ander, B., Andersson, M., Jordevik, K. & Leisti, A. (red.). *Möten i mellanrummet – socialt förebyggande arbete med ungdomar*. Stockholm: Gothia.
- Andersson, B.** (2005b). Det offentliga rummets sociala pedagogik. I Ander, B., Andersson, M., Jordevik, K. & Leisti, A. (red.). *Möten i mellanrummet – socialt förebyggande arbete med ungdomar*. Stockholm: Gothia.
- Andersson, B.** (2010). *Erfarenheter av uppsökande arbete med vuxna och unga vuxna – en rapport baserad på fem forskningscirklar om uppsökande arbete*. Göteborg: FoU i Väst/GR, rapport nr 6.
- Andersson, M.** (2005). Trötta fötter och svåra frågor – uppsökande arbete bland ungdomar. I Ander, B., Andersson, M., Jordevik, K. & Leisti, A. (red.). *Möten i mellanrummet – socialt förebyggande arbete med ungdomar*. Stockholm: Gothia.
- Becker, H. S.** (2006). *Utanför – avvikandets sociologi*. Lund: Arkiv.
- Bell, J. & Waters, S.** (2016). *Introduktion till forskningsmetodik* (5. [uppd.]. uppl.). Lund: Studentlitteratur.
- Blennberger, E.** (2005). *Etik i socialpolitik och socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.
- Bons, T. & Ginner Hau, H.** (2013). *Förebyggande och uppsökande arbete i fyra kommuner; Nacka, Haninge, Södertälje och Värmdö*. FoU-Södertörns skriftserie nr 117/13.
- Erdal, B.** (2006). Rollen som uppsökande socialarbetare. I Erdal, B. (red.). *Ute/inne – uppsökande socialt arbeid med ungdom*. Oslo: Gyldendal Akademisk Forlag.
- Ferrer-Wreder, L., Stattin, H., Lorente, C. C., Tubman, J. G. & Adamsson, L.** (2005). *Framgångsrika preventionsprogram för barn och unga – en forskningsöversikt*. Stockholm: Gothia.
- Forkby, T. & Löfström, C.** (2010). *Från snack till verkstad – förebyggande utvecklingsarbete med ungdomar*. Ungdomsstyrelsens skrifter nr 6. Tillgänglig på https://www.mucf.se/sites/default/files/publikationer_uploads/fran-snack-till-verkstad.pdf (hämtad 2018-07-05).
- Goffman, E.** (2004). *Jaget och maskerna: en studie i vardagslivets dramatik* (4. uppl.). Stockholm: Norstedts akademiska förlag.
- Grymonprez, H., Roose, R. & Roets, G.** (2017). "Outreach social work – from managing access to practices of accessibility", *European Journal of Social Work*, 20(4): 461–471.
- Henningsen, E. & Gotaas, N.** (2008). *Møter med ungdom i velferdsstatens frontlinje – arbeidsmetoder samarbeid og dokumentasjonspraksis i oppsøkende ungdomsarbeid*. Norsk institutt for by- og regionsforskning (NIBR), rapport nr 2.
- Hjortsjö, M.** (2005). *Med samarbete i sikte: om samordnade insatser og samlokaliserte familjecentraler* (diss). Lund: Lunds universitet.
- Knutagård, M.** (2013). Det sociala arbetets moraliska geografi. I Linde, S. & Svensson, K. (red.). *Förändringens entreprenörer och tröghetens agenter – Människobehandlande organisationer ur ett nyinstitutionellt perspektiv*. Stockholm: Liber.
- Kvale, S. & Brinkmann, S.** (2009). *Den kvalitativa forskningsintervju* (2. uppl.). Lund: Studentlitteratur.
- Levin, C.** (2013). Socialt arbete som moralisk praktik. I Linde, S. & Svensson, K. (red.). *Förändringens entreprenörer och tröghetens agenter – människobehandlande organisationer ur ett nyinstitutionellt perspektiv*. Stockholm: Liber.
- Linde, S. & Svensson, K.** (2013). Bokens ärende. I Linde, S. & Svensson, K. (red.). *Förändringens entreprenörer och tröghetens agenter – människobehandlande organisationer ur ett nyinstitutionellt perspektiv*. Stockholm: Liber.
- Lindstad, B.** (red.) (2010) *Oppsøkende sosialt arbeid i små utekontakter – en veileder*. Landsforeningen for oppsøkende sosialt ungdomsarbeid (LOSU).
- Lindkvist, L., Bakka, J. F. & Fivelsdal, E.** (2014). *Organisationsteori – struktur, kultur, prosesser*. Stockholm: Liber.
- Lysekils kommun** (2015). *Slutrapport av projekt Barn- og ungdomspolitisk handlingsprogram*. Tillgänglig på <http://www.lysekil.se/download/18.310ced0115125f516762b44e/1448266449843/4.+Slutrapport+Barn-+och+ungdomspolitiska.pdf> (hämtad 2015-11-18).
- Lysekils kommun** (2018). *Öppen förskola*. Tillgänglig på <https://www.lysekil.se/utbildning-och-barnomsorg/barnomsorg/oppen-forskola.html> (hämtad 2019-03-01).
- Mead, G. H.** (1976). *Medvetandet, jaget och samhället: från socialbehavioristisk ståndpunkt*. Lund: Argos.
- Malmsten, J.** (2009). *Det uppsökande arbetet – vad är det, hur gör vi? En sammanställning av metoddiskussioner från en forskningscirkel om uppsökande arbete*. Malmö: FoU Malmö.
- Molin, P.** (2005). Med lagen på sin sida – det förebyggande arbetet enligt lagboken. I Ander, B., Andersson, M., Jordevik, K. & Leisti, A. (red.). *Möten i mellanrummet – socialt förebyggande arbete med ungdomar*. Stockholm: Gothia.
- Nilsson, I. & Wadeskog, A.** (2008). *Det är bättre att stämma i bäcken än i ån – att värdera de ekonomiska effekterna av tidiga samordnade insatser kring barn och unga*. Social Ecological Economics (SEE) och Skandia Försäkringsbolag.
- Pedersen, H.** (2004). "Virker utekontakt?" *Rus & avhengighet*, nr 6. Tillgänglig på http://www.idunn.no/file/ci/2825864/rus_2004_06_virker_utekontakt.pdf (hämtad 2018-07-05).
- Pedersen, H.** (2013). "Den mytiske utekontakten – forebyggingsfeltets sjarlatan?" *Rusfa*, nr 1. Tillgänglig på <http://kompetansenterrus.no/file/lutetekontakten-henning-pedersen.pdf> (hämtad 2018-07-05).
- Persson, A. & Svensson, K.** (2006). *Preventionens vaga konturer – definitioner och intentioner i skånsk alkoholprevention*. Meddelanden från Socialhögskolan nr 4. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
- Petersson, F. & Davidsson, T.** (red.) (2016). *Social exkludering – perspektiv, prosess, problemkonstruktion* (1. uppl.). Lund: Studentlitteratur.
- RIF**, Riksförbundet för fältarbete (2018). *Socialt fältarbete – en definition*. Tillgänglig på <http://www.faltarbete.se/wp-content/uploads/2016/02/Faltarbete-en-definition-RiF.pdf> (hämtad 2018-07-05).
- Socialstyrelsen** (2007). *Att mäta effekter av socialtjänstens insatser* (artikelnr 2007-110-20). Tillgänglig på http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/9028/2007-110-20_200711020.pdf.
- SoL**, Socialtjänstlagen (2001:453). Tillgänglig på http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/socialtjanstlag-2001453_sfs-2001-453_2019-02-26.
- Svensson, K., Johnsson, E. & Laanemets, L.** (2008). *Handlingsutrymme – utmaningar i socialt arbete* (1. uppl.). Stockholm: Natur & kultur.
- Szeintuch, S.** (2015). "Street work and outreach – a social work method?" *The British Journal of Social Work*, 45(6): 1923–1934.
- Utne Berg, E. K.** (2006) *Dokumentasjon og framtidsscenarioer*. I Erdal, B. (red.). *Ute/inne – oppsøkende sosialt arbeid med ungdom*. Oslo: Gyldendal Akademisk Forlag.

Barn- och ungdomsvetenskapliga forskningsmiljön på Högskolan Väst arbetar strategiskt med forskningssamverkan tillsammans med verksamheter som har fokus på barn, ungdomar och unga vuxna. Målet för forskningsmiljön är att producera och sprida kunskap om barns och ungdomars livsvillkor och därmed stärka deras ställning i samhället. Forskningssamverkan med externa verksamheter är ett av de sätt som miljön arbetar på för att nå detta mål. Samarbetet sker i form av en samverkansmodell som avser att skapa goda förutsättningar för både forskningen och den externa samverkans parten. Samverkansmodellen utgår från en dialog mellan forskare och samverkanspart där parterna tillsammans utarbetar och formulerar undersökningsområde och forskningsfrågor.

Barn- och ungdomsvetenskapliga forskningsmiljön, Högskolan Väst
www.hv.se/BUV

**LYSEKILS
KOMMUN**

Ann Liss, Högskolan Väst
ann.liss@hv.se

Anette Bohlin, Högskolan Väst
anette.bohlin@hv.se

Ann-Catrin Waldén, Lysekils kommun
ann-catrin.walden@lysekil.se